

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Haridusteadus (humanitaarained) õppekava

Kairika Kullasaar

5-7AASTASTE LASTE TÕLGENDUS AJALEHTEDE JA AJAKIRJADE ESIKAANTEL
KUJUTATUST

bakalaureusetöö

Juhendaja: Inger Kraav

Läbiv pealkiri: Laste tõlgendused paberväljaannete esikaantel kujutatust

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Inger Kraav (emeriitdotsent)

.....
(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Hasso Kukemelk (dotsent)

.....
(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2014

Sisukord

Sissejuhatus	4
Lapse vaimne ja sotsiaalne areng	4
Laste väärtuste areng ja meediakasvatus	6
Lapsed ja lugemine	7
Laste meediakasutus	8
Lapsevanema roll.....	9
Laps ja hirmud	10
Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused.....	11
Metoodika.....	12
Valim	13
Mõõtevahendid	13
Protseduur.....	14
Andmeanalüüs	15
Uurimiseetika.....	15
Tulemused	16
Intervjuu läbiviimisel tekkinud tähelepanekud.....	16
Detaili tõlgendamine	18
Pildile tähenduse loomine	18
Sõna ja pildi mõju	19
Värvide mõju	21
Laste tõlgenduste kategooriad	22
Ohu tunnetamine	22
Täiskasvanute elu(mured)	23
Kahtlased inimesed	24
Tuttavad uudised teistest meediakanalistest	25

Teadusalaste teadmiste rakendus	26
Kaudne oht	27
Arutelu.....	29
Kui selgelt (ühemõtteliselt) lapsed paberväljaannete pealkirjadest ja piltidest aru saavad?	29
Millised lausungid/sõnumid kõige selgemalt lasteni jõuavad?	30
Kuidas lapsed tõlgendavad ajakirjade esikaante sõnumeid?	30
Uurimistöö olulisus, tekkinud küsimused ja piirangud	31
Kokkuvõte	32
Summary.....	34
Autorsuse kinnitus.....	35
Kasutatud kirjandus	36
Lisad	

Sissejuhatus

Märkimisväärne osa inimkonnast tarbib igapäevaselt meediat, sealhulgas ka lapsed (Lapp, 2011). Meedia vahendusel jõuab meieni suurem osa ümbritsevast maailmast, mille kaudu õpivad lapsed alateadlikult hoiakuid ja suhtumisi (Vinter, 2010). Meediauuringutes on tihti peale uuritud televiisori mõju lastele, kuid ka paberväljaanded võivad lastele mõju avaldada. Arvestades trükiste esikaante ja teleklippide teatud sarnasusi, et mõlemad on silmatorkavad ja lühikese tekstiga, siis toetun enamasti televisiooni mõju käsitlevatele uurimustele, kuna neid uurimusi on rohkem.

Lapsevanemad saavad piirata väikelaste televiisori ja interneti kasutamise aega ning sisu, küll aga kui lapsevanemad koos lastega poodides kasvõi näiteks poejärjekorras seisavad, on seal läheduses sageli ajakirjad, mis oma pealkirjade ja piltidega võivad lapsi intrigeerida, šokeerida või hirmutada. Kujutatav tundub tõelisena ning meedia poolt pakutud agressiivsed ja vägivaldsed pildid talletuvad alateadvusesse (Kuurme, 2003).

Tehnoloogiaajastu kiire areng on tugevalt mõjutanud paberväljaannete müüki, seetõttu püüab trükimeedia järjest enam võita lugejaskonda, pakkudes lugejatele skandaalseid ja intrigeerivad pilte ning pealkirju. Trükiste pealkirju koos pildiga nimetatakse lööbiks ja suur osa nende mõjujõust tuleneb dramaatilistest sõnavalikutest, tundeid äratavatest detailidest ja tuntud stereotüüpide ära kasutamisest. Need võtted loovad pealkirjadesse skandaale ja emotsioone, millest tuleb loo vapustav, liigutav ja kaastunnet äratav mõju (Syrjala, 2007).

Lapse vaimne ja sotsiaalne areng

Enne kui hakata uurima, millist mõju meedia lastele osutab, peab aru saama nende tunnetusprotsesside iseärasustest. Arvestama peab seda, et laste oskused arenevad erineva tempoga. Laps õpib kõigepealt erinevaid meediavahendeid käsitlema. Meedia sisu tõlgendamine nõuab aga vaimseid oskusi, mis ei arene nii kiiresti kui füüsilised oskused. Meedia sisu tõlgendamine on seotud tunnetusliku küpsusega ja mõtlemise arenguga. Meedia mõistmine nõuab emotsioonide juhtimist, sotsiaalseid oskusi, tähelepanu kontsentreerimise võimet, informatsiooni töötlemise oskust ja teataval tasemel keelelist arengut (Vinter, 2010).

Piaget' ideede järgi õpib laps sensomotoorsel arengustaadiumil (0-2 aastat) tundma maailma füüsiliste tegevuste kaudu, mille sooritamisega ta ise hakkama saab. Laps õpib mõtlema ja omandab keele, kuid Piaget' meelest pole ka järgmises, operatsioonide-eelses staadiumis (2 – 7 aastat) laps veel loogilist mõtlemist omandanud. Siiski peab silmas pidama,

et iga staadiumi vanusepiirid on üldised ning võivad erineda nii laste kui erinevate kultuuride vahel. Küll aga on staadiumite järjekord muutumatu (Butterworth & Harris, 2002).

Pärast 5. eluaastat hakkavad lapsed elavalt fantaseerima ja moodustama ise väikesi jutukesi. Siiski ei taipa nad veel täiskasvanu kõnes varjatud mõtet. Piltidel olevate esemete grupeerimisel lähtuvad nad oma loogikast (Mehilane & Liivamägi, 1988).

Psühholoogia professor Eve Kikas (2008) tõdeb, et 5-7aastastel lastel puudub võime arvestada erinevaid aspekte ning nähtust tehakse vaid ühekülgsed järeldused. Selles eas arvavad lapsed, et kõik saavad maailmast aru just nii nagu nemad. Nad ei tea, kuidas nende mälu töötab ning mida nad suudavad meelde jätta, mida mitte. Kõiki tegevusi, objekte ja definitsioone, mida nähakse ei osata lahti mõtestada ja nendevahelisi seoseid luua, sest laps iseloomustab objekti iseloomulike tunnuste abil, mitte defineerivalt (Kikas, 2008).

Ka Mehilase ja Liivamäe (1988) järgi on noorema kooliea alguses (6-7 vanuses) laste mõtlemisvõime veel ebaküps. Kõrgeenenud sisendatavus ja fantaasierikkus on selles eas aluseks laialt levinud „maagilisele mõtlemisele“, kalduvusele uskuda „saladuslikesse“ nähtustesse, ettekuulutustesse, vaimude ja kosmosetulnukate olemasolusse ning avaldumisse jne (Mehilane & Liivamägi, 1988). Lapsed alla 8. eluaastat ei tee vahet fantaasial ja reaalsusel (Morrison et al., 2001)

Nooremas eelkoolieas laps ei suuda veel eset tajuda küllalt terviklikult. Ta pöörab tähelepanu vaid mõnele eredamale ja silmapaistvamale detailile või omadusele, mistõttu saab ta esemest vaid ebatäpse üldmulje. Või pöörates tähelepanu kogu esemele, märkab esmajoones kontuure, suurust, värve jne, mistõttu jäävad tähelepanuta paljud olulised detailid (Mehilane & Liivamägi, 1988).

Väike laps ei taju näiteks filmi tervikuna, vaid pigem fragmente. Need fragmendid püüab laps kinni ka siis, kui ta kogu lugu ei vaata. Lapsel jääb meelde mõni eredam pilt või teatud asi, mida ta ei suuda konteksti panna ning mille jaoks ta ehitab ise sinna ümber mingisuguse raamistikku, kuid selles raamistikus võib see asi omandada täiesti uue väärtuse, mis võib olla palju hirmutavam kui tegelikult ja hoopis teistsuguse (Kraav, 2007; Oja, 2011). Alles 7. eluaastaks on laps võimeline esemest saama küllaldast ülevaadet vaid seda nähes (ka siis mitte kõik). Muutub ja areneb ka ilu tunnetamine. Kui nooremas eelkoolieas tähendab ilus eredat, helkivat, läikivat, tilisevat-kõlisevat eset, siis vanem koolieelik hakkab ilu nägema juba värvide ja joonte kooskõlas (Mehilane & Liivamägi, 1988).

Võgotski seletas inimese psüühika arengut märkide kaudu, milleks olid keel, numbrid, pildid, tekstid ja igasugused muud tinglikud märgid. Tema teooria järgi on inimese iga mõte

individuaalne ning sõltub paljuski kõneleja/kirjutaja teadmistest ja hoiakutest. Näiteks sõna „kool“ tähistab õpilase ja õpetaja jaoks küll sama asutust, aga suhtumine ja teadmised koolist kui õppeasutusest üldjuhul kokku ei lange. Seega sõna tähendus areneb aja jooksul (Karlep, 2005).

Maailmaga eluterveks tutvumiseks ja arenguks on lastel tarvis mängida, lugeda, koduste tööde juures abiks olla, erinevate inimestega suhelda jms (Graham, s.a.; Patzlaff, 2003). Väga oluline on erinevate kogemuste ajastamine lapse arengus vastuvõtlikule perioodile (Weiss & Wagner, 1998). Lapse arengus on tundlikud perioodid, mil tema aju struktuurid ja funktsioonid on eriliselt vastuvõtlikud mitmetele mõjutustele. Televisiooni vaatamise mõju võibki suuresti oleneda nii lapse vanusest ning neuroloogilisest arengust kui sama hästi ka vaadatava sisust (Mistry et al., 2007; Raudsepp, 2012 kaudu).

Laste väärtuste areng ja meediakasvatus

Meedias kajastatava sündmuse väärtuseks loetakse selle jõulisust, üheselt seletatavust, negatiivsust ja korduvust (Kunelius, 1998; Syrjala, 2007 kaudu). Justnimelt korduv negatiivsuse näitamine võib lapsele jätta mulje nagu nii olekski ühiskonnas õige ja antud moel peaks väärtustama mingeid teatud asju.

Kui lapsed õpivad rääkima, kaasneb sellega sõnade kui sümboli väärtuse mõistmine ning nad hakkavad ka mängides asjadele sümboolseid tähendusi omistama (Butterworth & Harris, 2002). Laps leiab sündides eest sellise kultuuri ja ühiskonna väärtuste mustri, mille järgi antud ühiskonnas juhindutakse. Väärtuskasvatus tähendab sellega kohanemist täiskasvanute toel. Ent ühiskonda valdavad väärtused ei pruugi olla õilsad ning inimest arengule suunavad (Veisson & Kuurme, 2010).

Meedial on lapse arengus oluline roll ka soolise identiteedi ja moraalse arengu mõjutajana. Meediavahendid (raamatud, pildid, mängud, filmid jms) sisaldavad alati väärtusi ning kujundavad hoiakuid. Lastega tuleb neil teemadel vestelda, sest meedia peegeldus teemadest, kujundab laste arusaama heast ja halvast, õigest ja valest. Näiteks mehe ja naise stereotüüpne kujutamine, tegevused ja käitumine jõuab lasteni just meediapiltide ja –sõnumite vahendusel. Meedia sisu analüüsid arendatakse lapse võimet näha asju ja olukordi teise inimese vaatenurgast, mis on omakorda tunnuseks empaatiatunde (Vinter, 2010).

Tuntud arengusühholoogid Jean Piaget (1932) ja Lawrence Kohlberg (1982) vaatlesid laste kognitiivset arengut ja juhtisid tähelepanu lapse moraalse arengu etappidele.

Mõlemad väitsid, et moraalist lähtuva järeldamise ja intellektuaalse arengu vahel on tihe seos. Kohlbergi teoorias on kuus moraalse arengu staadiumit, mis on omakorda jaotatud kolme taseme alla. Esimese ehk prekonventsionaalsel tasemel on kaks staadiumi. Esimeses staadiumis otsustavad lapsed, kas tegevused on head või halvad, lähtudes nende tegevuste tagajärgedest. Kui tegevust tasustatakse, on see hea, aga kui selle eest karistatakse, on see halb. Teises staadiumis peetakse heaks kõike, mis rahuldab tegija enda vajadusi. Piaget' teoorias vastab kirjeldatud prekonventsionaalne tase operatsiooni-eelsele staadiumile.

Kohlbergi süsteemi teisel, konventsionaalsel tasemel lähtuvad lapsed tegevust heaks või halvaks pidades sellest, milline tundub tegija kavatsus ühiskonna reeglite suhtes. Selle taseme alla kuuluvast kolmandast staadiumist arvavad lapsed, et kõik, mis rõõmustab ja rahuldab, on hea. Selles etapis suudavad nad võtta arvesse teiste inimeste vaatepunkte ja kavatsusi (Butterworth & Harris, 2002; Veisson & Kuurme, 2010).

Täiskasvanul on väga oluline roll väärtuskasvatases kui laps on koolieelses eas. Sihipärane, teadvustatud tegevus, juhendamine ja otsused, mida, kuidas ja kui palju lasta lapsel meediat kasutada, aitavad suunata meedia juhuslikke mõjusid eesmärgipäraselt (Vinter, 2010).

Lapsed ja lugemine

Meedia edastab nii kirjalikke kui suulisi sõnumeid, mille kaudu laps puutub kokku kirjutatud tekstidega, tutvub tähtede, sõnade ja lausetega (Vinter, 2010). Trükistel olevad suuretähelised sõnad ja hüüdlased ehk lööbid kutsuvad nii last kui täiskasvanut lugema. Hea lööp tõstab lehe müüdavust 50%, halb langetab paarkümmend. Pealkirja loetakse möödaminnes ja on seega lühike, rabav, suuretäheline ja erinevaid tõlgendusi võimaldav (Syrjala, 2007), mistõttu on ka lastel lihtsam aru saada jõhkratest faktidest, mis esikaanel välja toodud.

Mare Müürsepa järgi on tervikteoste lugemisel väga suur mõju lapse maailmapildile. Lastele jäävad meelde rohkem need tegelased ja jutud, millega hiljuti näiteks lasteaia süvenetult tegeletud, kas siis ette loetud või lavastusmängus mängitud. Kui raamat leitakse üles vaid teatud teemakohase episoodi või salmikese väljanõppimiseks, võib lastel jääda lugemisest eksitav kogemus (Müürsepp, 2010). Ajakirjades või raamatutes olevad illustratsioonid aitavad lastel paremini ka teksti lugeda. Pildid on suureks abiks laste ettekujutusvõimele (Kamtrowitz & Wingert, 1999; Desmond, 2001 kaudu).

Ajakirjades pakutu võib soodustada laste arengut. Sellel näidatavad pildid äratavad huvi ja lühikesed tekstid ajakirjades sobivad lugemiseks. Need on raamatute järel teisel kohal, kui arvestada lugemiseks kuluvat aega. Lapsed vanuses 2-14 veedavad päevas keskmiselt 16 minutit ajakirju lugedes (Roberts et al. 1999, Desmond, 2001 kaudu).

Lapsed alustavad dramaatilise mängimisega kohe, kui nad oskavad suhelda. Erinevates uurimustes on selgunud, et lapsed vanuses 2-3 aastat veedavad 10% kuni 20% oma ajast mängides, mida võib pidada teeskluseks, fantaasiaks või väljamõeldiseks (Heights & Miller, 1993; Miller & Gravery, 1984; Desmond, 2001 kaudu). Enamik sellisest mängimisest on lugemisega seotud ja see väljendab lapse arusaama raamatutest ja/või illustratsioonidest. Mäng on nagu lugemine, kus lapsed seostavad sümboleid ja sisu (Pellegrini & Galda, 1993, Desmond, 2001 kaudu). Kui lugemine ei muutu mängude allikaks, siis on võimalus, et hoopis televisioon võtab selle rolli endale (Desmond, 2001).

Laste meediakasutus

Väga suur osa inimkonnast tarbib igapäevaselt meediat, sinna hulka kuuluvad ka lapsed. Nii mõnelegi lasteaialapsele on erinevate meediakanalite igapäevane kasutamine tavapärane tegevus (Kink, 2008). Vinter (2009) väidab, et ajaks, mil lapsed alustavad kooliteed, oskavad nad kasutada meediat nii suhtlemiseks, meelelahutuseks kui ka teadmiste omandamiseks. Seetõttu ilmub meediakanalitest kuuldu-nähtu nende mängudesse, kõneste ja suhetesse. Meediast leitakse samastumisobjektid ja eeskujud, mis edastavad väärtusi, kujundavad hoiakuid ning on olulised moraalse arengu ja soolise identiteedi kujunemise seisukohast. Laps peab aga õppima eristama tõelisust ja väljamõeldist (Vinter, 2009).

Meediumite rohkus ning lastele mõeldud programmide üleküllus võimaldab lasteni, kui eriti tundliku sihtgrupini, kiiresti ning edukalt jõuda. Ent kui palju mõtlevad tootjad kvaliteetsele meediasisule (Lapp, 2011)? Meediamõju võib olla lapse arengule nii positiivne kui negatiivne. Ühelt poolt pakuvad massiteabevahendid üldkultuurilist ja vajalikku teavet, teisalt kajastatakse rohkelt vägivalda, kuritegevust, ebaeetilisust ja seksuaalset lõtvust, mida väikelapsed ei suuda kriitiliselt hinnata (Aimre, 2001). Nad ei suuda ega tahagi distantseeruda sellest, mida maailm neile pakub. Lapsed pigem just soovivad ennast kõigega elavalt siduda. Mõisted, mis täiskasvanutele enesestmõistetavad, on neile võõrad ja nad võtavad kõike nii, nagu seda esitatakse (Patzlaff, 2003).

Strasburger on tõestanud, et lapsed on meedia sisu suhtes vastuvõtlikumad kui täiskasvanud. Nad pole tõsielulistes situatsioonides niivõrd kogenud ning arenenud, mis võib põhjustada teisitimõistmist. Seetõttu peavad lapsed meedia vahendusel saadud informatsiooni tihti tõsemaks, kui see tegelikkuses on, kuna neil puudub võrdlusmoment, kogemused ning oskus informatsiooni kriitiliselt hinnata (Strasburger, 2004).

Meediat uurides on kõige enam pööratud tähelepanu negatiivsetele mõjudele. Meediale heidetakse ette sobimatu ja kallutatud maailmapildi kujutamist, mille mõjul tekivad lapsel uskumused ja arusaamad, mis ei pruugi alati tegelikkusele vastata. Kahtlemata mõjutab lapsi meedia seksuaalne sisu ja seksuaalelu näitamine, mille võimalikuks ohuks on kergemeelne matkimine, huvi tekitamine ning šoki või vastikustunde tekkimine. Eksitavad väited ja materialistliku maailmavaadet sisaldavad reklaamid tõstavad inimsuhetest olulisemaks materiaalsed väärtused (Veisson & Kuurme, 2010).

Vägivaldsus lastele mõeldud multi- ja mängufilmides on üha enam sagenenud. Sealjuures puudub ka enamasti eelnev märg, et antud saade ei ole lastele soovitatav. Samuti on tarbimisühiskonna mõjul levimas reklaame, mille sisu ei ole lapsele sobilik või koguni erootilisele tegevusele suunatud (Tomberg, 2004). Sarnaste reklaamide nägemine mõjutab lapse arengut ning arusaama maailmast ja võib jätta tugeva jälje alateadvusesse (Kink, 2008; Kuurme, 2003). Tänapäeval on lapsed küll osavad riist- ja tarkvarakasutajad, kuid oskused meediasõnumite tõlgendamiseks ja nende mõistmiseks ei ole veel piisavalt arenenud (Sinko, 2009; Vinter, 2010 kaudu).

Lapsevanema roll

Meedia mõju oma elus tunnetavad nii täiskasvanu kui laps. Pealetungiva ja agressiivse meedia nähtused võivad täiskasvanule olla raskesti mõistetavad, lapsele aga lausa arusaamatud. Kuna lapsevanematel puudub meelevald oma lapse üle, sest see kuulub üha enam meediale, on ka lapsepõlve olemus muutunud just meedia tõttu (Kuurme, 2003). Ka täiskasvanute eluviis ja hoiak võivad mõjutada last tema arengus ja käitumises (Eberlein, 1987).

Ilmar Raagi (2004) sõnul tuleks lapse ligipääsu meediale võimaldada alles siis, kui ta saab aru meedia sisust ning suudab seda analüüsida. Just sellest võivadki tekkida probleemid, et lapsel puudub oskus suhestada meediat tegelikkusega (Raag, 2004). Erinevas vanuses lapsed tõlgendavad ka meediasõnumeid erinevalt. Kristi Vinter märgib, et „seda, mida

täiskasvanud peavad enesestmõistetavaks, ei pruugi laps üldse märgata, kui sellele eraldi tähelepanu ei juhitakse“ (Vinter, 2010, lk 149).

Laste meediatarbimise puhul tuleb lapsevanematel meeles pidada, et laps ei ole täiskasvanud inimese väike koopia. Ta ei suuda mõista ja aru saada kõigest nii üheselt, nagu seda teeb täiskasvanu. Eelkooliealisel lapsel puudub oskus end meedia eest kaitsta või sellest täielikult aru saada. Peamine vastutus lapse meediatarbimise üle on vanemal, kuna lapse puhul ei saa rääkida kompetentsest oskusest nähtuga hakkama saada või vastutustundlikult ümber käia (Patzlaff, 2003).

Lapsevanema roll lapse meediatarbimise suunajana, ehk lapsevanema vahendus, on lapsele turvalise meediakeskkonna loomisel oluline (Käis, 2011). Kuurme toob välja, et seoses tehnoloogilise arenguga ja selle mõjudega, ei julge lapsevanemad enam lapsi keelata, kuna peale tungiv tehnoloogiline tsivilisatsioon on nende jaoks üllatav ja kohati võõras.

Laps ei oska ennast kaitsta meedia mõjutuste eest ning reaalsuse ja väljamõeldise eristamine pole varases eas enesest mõistetav. Seega tuleks lapsevanematel pidevalt seletada ja selgitada lapsele meedia kaudu saadavaid sõnumeid, arutleda nende üle ning otsustada, kas see üldse sobib lapsele ning milliseid tagajärgi võib antud sõnum kaasa tuua. Samuti on oluline rääkida sellest, mis on päris ja mis ei ole (Kuurme, 2003).

Isegi kui koos lapsevanemaga näiteks televiisorit vaadata, ei taga see väikelapsele telepildist õiget arusaamist. Kõike nähtut ei jõua lapsevanem selgitada ning iseseisev tõlgendusoskus ei ole veel piisav (Oja, 2011). Nähtavad pildid tunduvad päris ning mõjutavad lapse arengut ja arusaama maailmast. Samuti võivad need jätta tugeva jälje alateadvusesse (Kink, 2008; Kuurme, 2003). Meediavägivald mõjutab laste vaimset tervist ning sellega võib kaasneda lapse vägivaldne käitumine, hirm, õudusunenäod ja unehäired (Morrison et al., 2001)

Laps ja hirmud

Nii nagu laps haarab pilguga teleekraanilt pildi, mille detailid jäävad meelde ja fantaasiaga seostudes hakkavad vahel nii-öelda oma elu elama, võib ta ka oma silmade kõrgusele riputatud lehe esiküljelt salvestada värvilise, lühikese tekstiga ja fantaasiat erutava pildi. Meedias pidev problemaatilise ja negatiivse esiletõstmine koos paljude kohutavate, sügavalt vapustavate piltidega süvendab vaatajas paratamatult muljet, et ta elab kurjas maailmas, ning temas kasvab ohutunne, tekivad hirm ja usaldamatus (Patzlaff, 2003).

Mida rohkemaist hirmudest lapsi säästa, nii palju kui see on võimaluste ja vastutuse piires, seda kindlamalt kasvavad nad terveteks ja rõõmsateks isiksusteks. Teatud piirini tunneb iga inimene hirmu. Kui aga hirm on tugevam kui inimese hingejõud ja teda pidevalt muserdab, siis reageerib inimene tihti tervisehäirega, mille peab õigeaegselt ära tundma, et vältida sellest arenevat haigust. Hirmu teatakse kui paljude psüühikast mõjustatud terviserikete ja seega paljude haiguste põhjustajat. Tekkida võivad ka kõnelemisraskused, kus lapsel esinevad kõne moodustamise ja kõnetehnika häireid, seda eriti kolmandast eluaastast peale. Tihti näevad lapsed unes päeva jooksul kogetud elamusi, seal kinnistuvad ka lahendamata jäänud konfliktid (Eberlein, 1987).

Lapsed näevad ja/või kuulevad pidevalt uudiseid nii televiisorist, raadiost, ajalehtedest, ajakirjadest ja internetist. Uudised looduskatastroofidest, õnnetustest, mõrvadest ning tapmistest võivad lastele tekitada stressi, murelikkust ja hirmu. Vanemad peaksid silmas pidama, et on oluline rääkida lapsega nähtud ja kuulnud uudistest. Sellega saavad vanemad vähendada negatiivset mõju lapsele ja anda ka oma väärtushinnangu antud teemade suhtes. Vanemate selgitusel saavad lapsed end turvalisemalt tunda ja saavad paremini aru, mis nende ümber toimub (American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 2002)

Vanemate ja perekonna suhtumine vägivalda mõjutab lapsi rohkem kui vahetud meediakujundid. Selline mõju avaldub nii vanemate sekkumises, mida lapsed tohivad vaadata, kui ka selles, kuidas nad nähtut kommenteerivad ja mõtestavad. Probleemid algavad siis kui lapsed jäävad oma vägivaldsete eeskujudega omapäi. Kui vanemad suudavad meedias nähtut seletada, koos lapsega arutada ja aidata seda mõtestada, on meedia vägivalda mõju käitumisele palju tagasihoidlikum (Lehtsaar, 2008).

Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Töö eesmärgiks on välja selgitada, kas ja kuidas mõistavad 5-7 aastased lapsed ajalehtede ja ajakirjade esikaante pealkirju ja pilte. Uurimisprobleem seisneb selles, et sageli lõõpidel kujutatud hirmutavatest piltidest või lausungitest, võib eelkooliealine laps, erinevalt täiskasvanust, teisiti aru saada, kuna neil puudub kogemus meediat kriitiliselt hinnata. Töö tulemused on jaotatud kategooriatesse, milles analüüsin intervjuu tulemusi. Töö praktilises osas püüdsin saada aimu, kas ja kui võrd laps märkab ja kuidas tõlgendab lehtede esikülgede pilte ja tekste.

Eeskätt on antud bakalaureusetöö teemavalik uudne, sest teadaolevalt pole sellelaadset uuringut veel Eestis läbi viidud. Küll aga näiteks Soomes on lööpide teema niivõrd tähelepanuväärne, et seda on peetud uurimisväärsesks.

Lööpide mõju dünaamikat põhjalikumalt uurinud H. Syrjala (2002) väidab, et suur osa lööpide mõjujõust tuleneb dramaatilistest sõnavalikutest, tundeid äratavatest detailidest ja tuntud stereotüüpide ära kasutamisest. Need võtted loovad dramaatikat ja emotsioone ka lööpide vägivallopealkirjadesse, mis kujunevad siis vastavalt kas vapustavaks ja erutavaks või liigutavaks ja kaastunnet äratavaks. Alates 1970-ndatest muutus lööpides enim kasutatud värviks kollane. Järk-järgult on lööpide toon muutunud emotsionaalsemaks, sagedamini on hakatud esitama kuriteo ohvrit lähtudes ta lähedastest inimestest: „Kuue lapse ema leiti surnuna“, „Miks emast sai mõrtsukas?“, „Kogu linn leinab traagiliselt surnud abielupaari“, „Hull isa tappis ema“. Vägivalla mõistusevastasust rõhutatakse seda lastega sidudes - autor võtab järjest süveneva tendentsi kokku väitega, et vägivald on lööpide kaudu jõudnud argipäeva (Syrjala, 2002).

Sama argine stiil ilmneb ka käesoleval aastal Soome lööpides, nt „Iltalehti“ lööbid: „Tragöödia keset koolipäeva: Kuuenda klassi tüdruk suri. Midagi ei suudetud teha“, „Jörn oli halb isa“, „Naisülemus pettis välja miljoneid“ (Iltalehti, aprill 2013).

Kuna Soomes on paberväljaannete pealkirjad ja pildid üsna jõhkrad, siis võivad need lastele hirmutavalt mõjuda. Eesti lehtedes pole veel nii palju võikaid tekste, aga meedia vajadus lugejate tähelepanu äratada ja selle pärast võidelda on suur, nii et liikumine toimub samas suunas. Vanemad saavad lastele televiisori vaatamist keelata, aga seda, mida lapsed poes paberväljaannete pealt näevad, ei saa nad kuidagi piirata.

Uurimisküsimused, millele püüan vastused leida on:

- 1.Kui selgelt (ühemõtteliselt) lapsed lööpide (paberväljaannete pealkirjadest ja piltides)t aru saavad?
- 2.Millised lausungid/sõnumid kõige selgemalt lasteni jõuavad?
- 3.Milliseid tundmusi ja mõtteid tekitavad erinevad paberväljaannete pealkirjad ja pildid?
- 4.Kuidas lapsed tõlgendavad ajakirjade esikaante sõnumeid?

Metoodika

Uurimuse läbiviimiseks valisin kvalitatiivse meetodi. Nimetatud meetodit kasutatakse, kui soovitakse mõista inimese arusaamu, kogemusi ja tõlgendusi. Kvalitatiivse analüüsi puhul

ei ole andmed, nende töötlemine ja järeldused seotud arvuliste näitajatega, vaid keskendutakse ühe objekti süvaanalüüsile, mille käigus uuritakse toimuva sisu (Laherand, 2008).

Valim

Uuritavate arv kujunes välja uurimuse käigus. Antud kvalitatiivses uuringus osales 42 last vanuses 5-7 aastat. Neist 18 olid poisid ja 24 tüdrukud. Valim antud kvalitatiivse töö puhul on üsna suur seetõttu, et kuna ma lapsi ei teadnud, ning kõik polnud kohe jutualtid ja valmis rääkima, siis vestlesin nii paljude lastega kui võimalik. Nii nagu täiskasvanud, on ka lapsed erineva iseloomuga – mõned on julged, teised häbelikumad. Lapsed ei käitu võõrastega sama vabalt nagu lasteaiaõpetajaga, seetõttu ei saanud kindel olla, et muidu jutukad lapsed ka intervjuus kõikidele küsimustele avameelselt vastavad.

Uuringus kasutasin mugavusvalimit. Tartu linna lasteaedade seast valisin suvaliselt kaks munitsipaallasteaeda ning intervjuueerisin individuaalselt nii palju sobivas vanuses lapsi kui võimalik. Lasteaedade juhatajatega kontakteerusin telefonitsi ja e-posti teel, ning nende kontaktid sain kodulehekülgedelt.

Mõõtevahendid

Valimis olevate laste puhul kasutasin infokogumismeetodina poolstandardiseeritud intervjuud, milles oli 17 põhiküsimust. Individuaalintervjuu käigus küsisin tutvumise ja vestluse käigus lisaküsimusi vastavalt lapse eripärale (jutukas või mitte). Käesoleva töö intervjuudes on kõikide vastajate nimed asendatud välja mõeldud nimedega.

Laste intervjuerimisega tegelenud autorid (Hughes et al, 1998) soovivad lapsi intervjuuerida 4-6 liikmelistes gruppides, kuna gruppis tunnevad lapsed end vabamalt ning ka vaiksemad lapsed julgevad rääkida. Samas on võimalik, et lapsed lasevad end eelmise rääkija jutust mõjutada, et ühe lapse öeldu juhib mõtteid teatud suunda ja ütle mata jääb see, mida üksikindiviid oleks oluliseks pidanud. Vältimaks vestluse kulgu, kus mõni sõnakam laps vastab peamiselt ise ja jätab vaiksemad lapsed sõnajärjest ilma, otsustasin teha individuaalintervjuud, kus igaüks saab oma arvamust avaldada ilma teiste laste mõjuta.

Uurimuses kaalusin võimalust keskenduda intervjuus lastele meeldejäänud või kuskilt nähtud lõõpidele. Need oleksid andnud hea ettekujutuse sellest, mida laps tegelikult on märganud ja mis nende tähelepanu köitnud. Samas oleks olnud praktiliselt võimatu hiljem analüüsida ja tuvastada, mis pildiga tegemist ja kas tegu üldse oli lõõbiga. Seega valisin

mõnevõrra lihtsama tehis-situatsiooni, kus näitsain ise lapsele lööpe, mis olid olnud Eesti poodides nähtaval ja mida laps oleks võinud seal näha.

Intervjuus kasutatud pildid valisin ajavahemikus november 2012 kuni veebruar 2013. Kriitilised juhtumid uuritavast fenomenist ja selle toimimisest aitavad sellest paremini aru saada (Laherand, 2008). Kuna Eestis nii palju drastilisi esikaasi polnud, siis läks piltide otsinguga rohkem aega. Piltide valikul lähtusin, et need oleksid täiskasvanutele arusaadavad aga mitmeti mõistetavad, veidi süngemad ja rabavad, kuid poleks siiski liialt lastele hirmutavad. Lööbid, mis võisid olla liialt intrigeerivad jätsin välja, näiteks sellised, millel olid väljendatud roppusi või kujutatud laipa.

Enne lasteaedade intervjuerimist viisin läbi kaks pilootuuringut, et paremini aru saada, kuidas mingit küsimust lastele paremini esitada ja sõnastada. Samuti jälgisin pilootuuringus osalevate laste reaktsioone, et ega pildid liiga hirmutavad pole. Vesteldes laste vanematega paar päeva pärast intervjuud, ei olnud lastel hilisemaid reaktsioone näidatud lööpide kohta. Eeluuringus tehtud intervjuusid põhiuurimuse tulemustes ei kasutatud.

Protseduur

Uurimuse läbiviimiseks küsisin nõusoleku lasteaedade õppealajuhatajatelt e-posti ja telefoni vahendusel. Enne intervjuude läbiviimist käisin ka lasteaia kohapeal ning jagasin lasteaiaõpetajatele lipikud, kuhu lastevanemate allkirjad võtta, et oleks luba nende laste intervjuerimiseks. Kui esimesed lipikud olid allakirjastatud, leppisin antud rühmade lasteaiaõpetajatega kokku ajad, millal intervjuusid teha.

Intervjuud toimusid valitud lasteaia ruumides, mis olid lastele tuttavad, et nad end võimalikult mugavalt tunneks. Selleks, et lapsed ei tunneks end ebavõrdsesse olukorda asetatutena, istusin lastega võrdsel positsioonil (ühise laua taga, väikestel toolidel), võimalikult silmad lapse silmadega samal kõrgusel. See, millise tasandi suudab intervjuuerija suhtluses lastega luua, võib oluliselt mõjutada laste vastuseid ja seeläbi kogu vestluse käiku ja tulemuste usaldatavust (Hughes & McCrum, 1998).

Kuna laste jaoks on intervjuus osalemine sageli võõras tegevus, siis alustasin vestlust selgitustega, öeldes kes, mida ja milleks teada tahab ja kuidas hakkab intervjuu välja nägema. Pilte näitasin lastele sülearvutist. Kõik intervjuud salvestasin diktofoniga, mille kasutamisele intervjueritavate vanemad andsid oma kirjaliku nõusoleku.

Laste puhul tuleb küsimuste ettevalmistamisse suhtuda erilise tähelepanelikkusega. Arvesse tuleb võtta nii ealisi kui ka arengulisi iseärasusi (Menyuk, 1971). Seega moodustasin küsimused, mis olid lühikesed, konkreetsed ja selgelt sõnastatud. Vältisin kaheti mõistetavust küsimuste sõnastuses ja mitme küsimuse korraga esitamist. Mitmete küsimuste samaaegne küsimine võib viia lapse segadusse ja ta ei saa enam aru, millisele küsimusele ta vastama peab. Kui intervjuuerija annab ette valikvastused, kipuvad lapsed valima pigem viimase vastusevariandi (Kask, 2009). Samuti tuleb vältida kas-küsimusi, mis võivad mõjutada intervjuerijat soovitult vastama.

Intervjuude ajal kasutasin aktiivset kuulamist, lihtsustatud sõnastust ja peegeldamist. Jälgisin laste meeleolu ja reaktsioone, olles valmis reageerima, kui laps ilmutab negatiivseid tundeid. Ebamääraste vastuste puhul kordasin küsimust või sõnastasin selle ümber. Lisaks oli intervjueritavatel võimalus jätta mõnele küsimusele vastamata. Esimeses lasteaias oli intervjueritav vastajaga vaiksemas ruumis, teises lasteaias mängisid vastaja rühmakaaslased samas ruumis, mis võis mingil määral tulemust mõjutada, ehkki see küsitluse ajal tunda ei andnud. Uurimus viidi läbi 5-7-aastaste laste seas 2013. aasta märtsikuus.

Andmeanalüüs

Andmete analüüsimisel kasutasin põhistatud teooriat. Analüüsisin ja kogusin andmeid paralleelselt ja esmaseid analüüsitulemusi kasutasin ka järgnevates intervjuudes. Salvestatud intervjuud transkribeerisin tekstideks, mille kodeerisin ja kategoriseerisin. Laheranna (2008) järgi on kodeerimise peamine eesmärk jaotada tekst osadeks ja jõuda empiirilise materjali parema mõistmiseni ning arendada saadud koodidest peamised kategooriad. Koodid ja kategooriad väljendavad tekstis peituvaid olulisi ilminguid ja võimaldavad järeldusi teha. Intervjuudepõhjalik lugemine ja analüüs võimaldas leida järgmised kategooriad: ohu kirjeldamine, täiskasvanute elu(mured), kahtlased inimesed, tuttavad uudised teistest meediakanalistest, teadusalaste teadmiste rakendus ja kaudne oht.

Uurimiseetika

Isegi kui lapse maailm näib olevat muredevaba ja turvaline, on siiski palju tegureid, mis lapsi hirmutavad. Lastel võib esineda võõraste täiskasvanute hirm, näiteks varaste, röövlite jms näol. Eestis on neile järgnenud õnnetuste, surma ja loodusjõududega seotud

hirmud. Tänapäeval hakkab last varasemas eas üha enam mõjutama massimeedia, kus kajastatakse ka nende hirmudega seotud uudiseid (Taimalu, 1997).

Seda arvesse võttes, olin uurijana valmis selleks, et mõni laps võib endast välja minna ja kartma hakata. Seetõttu jälgisin intervjuu käigus hoolega laste reaktsioone näidatud lööpidele. Juhul kui laps oleks hakanud nutma, pilku vältima või nihelema, olin valmis intervjuu katkestama ja last rahustama. Intervjuu sissejuhatus, juhtimine ja lõpetamine on suuresti intervjuueerija käes, mistõttu püüdsin luua lastele vaba õhkkonna, kus nad saavad oma mõtteid väljendada. Kuna teemad olid üsnagi sünged, siis hoidisin meeleolu üleval oma hääletooni ja rõõmsama olekuga. Enne intervjuu algust mängisin lastega, et nad minuga harjuks. Intervjuu püüdsin lõpetada rõõmsamas meeleolus, küsides midagi uurimusteema välist, mis lapse teiste asjade peale mõtlema paneks.

Laste vastused sõltuvad oluliselt küsimuse vormist ja sõnastusest (Waterman et al, 2001). Samuti tuleb vältida liialt keerulisi ja üldsõnalisi küsimusi, mille mõistmisega võib neil raskusi olla (Menyuk, 1971). Kuna lapsed on kergesti mõjutatavad, siis püüdsin sõnastada küsimusi nii, et ma ei suunaks lapsi mis iganes soovitud vastuseni. Küll aga võisid mõned küsimused mõjutada lapsi teatud viisil vastama näiteks: „*kas on ilus*“, „*kas meeldib*“ jne, mis on teatud määral sisenduslikud, kuna lapsed kalduvad kergesti andma jaatavat vastust.

Tulemused

Järgnevalt esitatus tulemused on jaotatud kaheks osaks. Esimene osa koosneb laste intervjuuerimisel saadud vastuseid mõjutanud tegurite analüüsist. Teine osa koosneb kategooriatest, mis tulenevad konkreetsetest lööpide mõistmise eripärast.

Intervjuu läbiviimisel tekkinud tähelepanekud

Intervjuude sissejuhatava teemana alustasin lastega vestlust küsimusega, kas nad käivad vanematega poodides ja kui, siis kus. Ilma ühegi vihjeta hakkasid kõik toidupoodede nimetama. Kõige paremini teati selliseid toidupoeke nagu Prisma, Maxima, Konsum ja Rimi. Ka kaubanduskeskused, kus suuremad toidupoed olemas, toodi loetelus välja nagu näiteks Eeden ja Lõunakeskus. Siit võib järeldada, et lapsed käivad tihti sellistes poodides, kus näeb lööpe.

Enamus lastest oli näinud küll poodides olevaid ajalehe/ajakirjade riuleid, kuid väitsid, et nad ei ole pööranud nendele suuremat tähelepanu. Selgus siiski, et peale ajakirjade on sealt silma jäänud ka teisi trükiseid, nagu näiteks kalendrid. Veel tõmbavad tähelepanu nii-

öelda väikemüügid – üllatusmunad, šokolaadid jm magus, mis on kassade juures koos väljapandud ajalehtede ja -kirjadega.

Ajakirjadest märkasid lapsed esmalt ikka enda vanustele mõeldud väljaandeid. Tüdrukud sirvivad meelsasti Barbie-ajakirju ja poisid autoteemalisi trükiseid. Vastustest selgus, et lapsed on üsna hästi kursis nende endi vanuseastmele pakutavate väljaannetega.

Kas sa seal ajalehti ja ajakirju ka näed?

LOORA 6: näen küll aga ma ostan aind laste barbi ajalehti endale ja vennale. Ma vaatan, et kolme aastase oma oleks, millel ei ole midagi kaasas aga kui on midagi kaasas siis võtan endale.

Mis sa seal veel näinud oled?

TÕNIS 6: Üks oli ämblikmehe väljaanne...Miki Hiir... ja rohkem ei tea

Kas sa täiskasvanute ajakirju ka vaatad seal?

TÕNIS 6: ei

Kas sa üldse näinud oled seal neid?

TÕNIS 6: ma ei hakka vaatamagi

Miks ei vaata?

TÕNIS 6: kui ma ostan ajakirja, kus on need koomiksid ja need asjad, siis ma üldse pealkirju ei vaata... ma vaatan pildist nagu.

Kõik vastajad olid märganud ennem pilti kui pealkirja, sealhulgas ka lapsed, kes juba lugeda oskasid. Lastele olid trükiste esikaantelt jäänud meelde väga erinevad elemendid. Küll olid lapsed näinud sealt loomi, inimesi, multikategelasi kui ka loodusnähtusi ja ära tundnud riigikogu. Väga häirivaid pilte lapsed esikaantel ei nimetanud. Siiski selgus, et osa lastest olid märganud ja mäletas trükistelt pilte, mis olid nende jaoks üsna ehmatavad.

MART 5: ma olen sealt näinud kosmost, kuidas üks kivi plahvatab kui ta läheb maakera vastu.

ELIISE 6: /.../ ja igasugu asju näiteks vargad.

MARKUS 7: et üks part läheb... kõnnib üle ja kukub alla

Kui sa neid ajakirju näinud oled, mis sulle neist meelde on jäänud?

KELLI 6: no see, et on olnud õnnetused

No näiteks millised?

KELLI 6: no et keegi kukkus alla kuskilt

Detaili tõlgendamine

Lapsed olid piltide vaatlemisel väga tähelepanelikud. Paljud nägid detaile, millele täiskasvanu tähelepanu ei pööra. Enamjaolt oli tegu siiski elementidega, mis polnud uudise puhul väga olulised. Näiteks lööbil, kus oli ainult pealkiri (LISA 4), märkasid lapsed enne teksti poolikut pilti naise õlast, mis servast paistis. Teise pildi puhul (LISA 3) märgati, et inimene seisab kanalisatsioonikaane peal ja et foto on tehtud autost, sest näha oli auto küljepeeglit.

Mis sa siit saad aru?

MARIA 7: et ainult juuksed ja õlg on peale jäänud

Esimene näidatud pilt oli lastele päris keeruline. Nad said sellest väga erinevalt aru. Erinevused pildist arusaamisel tekkisid seal oleva tegelase tegevuses kui ka teda ümbritsevates asjades. Situatsioon polnud tavapärane, mistõttu tõlgendati asjaolusid erinevalt ja see ajas lapsi segadusse. Näiteks mitmel korral saadi aru, et isik pildil on purskkaevus ja parandab torusid, mitte et on katuse peal ja lõhub jääd.

Viimase näidatud pildi puhul (LISA 8) nägid lapsed jällegi detaile, mida seal tegelikult polnud. Huvitaval kombel leidsid paar last pildilt veinipudeli, mis võis tekkida pildi halva kvaliteedi tõttu ja mis moodustusid pigem kehahoiakutest, kujutades pudeli kallutamist suu juurde. Nii saidki paljud aru, et pildil olevad inimesed joovad veini või õlut.

Pildile tähenduse loomine

Mõnedest sissejuhatavate küsimuste vastustest oli näha, kuidas laps püüdis mingile eelnevalt nähtud trükise pildile mõeldes konstrueerida sellele tähendust. Üldjuhul püüti anda seletus, kas on tegu eetiliselt hea või halva nähtusega. Meelde olid jäänud oma argipäevaga seostuvaid pilte, millel oli näiteks ema ja lapsed või kodukandi kohta käivaid uudiseid. Lööbid, mille teema oli tuttavam jäi lastele paremini silma. Nende kohta tõid lapsed näiteid ka oma elust ja jutustasid, kuidas miski nende elu mõjutanud on.

MARI 6: ma ei tea aga ma olen aind ühte pilti näinud, et kus üks onu rahakotist võtab mingi ühe... ühe võõra rahakotist mingi sendi

MARIA 7: ükskord oli niimoodi, et näidati kraade... et sees oli soe ja väljas oli külm

Ettekujutusvõime oli lastel suur. Ka minu poolt näidatud piltide kohta mõtlesid lapsed tihti elemendi või jutu juurde. Mõnikord olid nad kuulnud millestki kuskilt mujalt ja seostasid

seda uurimuses näidatud pildiga. Nii nähti paljudel piltidel midagi, mida tegelikult seal polnud. Pilti tõlgendades lisati tähendusi oma ettekujutustest. Nagu näiteks esimesel pildil (LISA 2) nähti silda, kus mees puurib jäässe auku, et kala püüda või et parandab posti, sest tuli selle otsas ei põle. Üheksandal pildil (LISA 9) tegi laste meelest mees trenni kuigi lihtsalt seisis, sõdalased nägid suurt imet ja reisisid kaamlitega jne.

Mis sa siin onu juures näed?

KADRI 7: tal on pikad juuksed (vari seina ääres seisva mehe juures)

Miks neil püssid käes on?

EVA 7: seda, et tahab tappa ära kedagi

Miks neil need rätid peas on?

EVA 7: et neid ei näe mitte keegi

Miks keegi ei tohiks neid näha?

EVA 7: et nad on varastajad

Mida nad varastavad?

EVA 7: varastavad ära palju kulda

Kust nad kulda saavad?

EVA 7: inimeste käest

Nii mõnigi laps seostas uuringu raames näidatud erinevaid pilte üksteisega, aga teksti samal esikaanel oleva illustratsiooniga mitte. Kuna eelnevalt sai pikalt ühest asjast räägitud, siis jätkas laps samal teemal kasutades jällegi mingil määral ettekujutusvõimet, et erinevad lood klappima panna. Küll aga oli esilehti, mille teemad olid sarnased. Näiteks seostati pilti, kus inimene vaatab maja akendes, selgeltnägi või Jäneda nõia pildiga, sest kõik need olid müstilise alatooniga. Õpetaja pihta käiva koolivägivalla lööbi puhul, pakkusid lapsed välja, et sõdalased, keda näidati eelneval pildil, saavad õpetajaid kaitsta.

Mida see naine teeb siin pildil?

TÕNIS 6: vaatab lakke

Mida ta sealt vaadata võib?

TÕNIS 6: näeb ülesse teise korterisse (eelmisel pildil oli korterelamu)

Sõna ja pildi mõju

Lapsed, kes tähti tundsid ja lugeda oskasid, said sõnadest aru, aga tekstide sisu jäi enamustele jällegi segaseks. Oli näha, et laps loeb (veerib) teksti, aga ei mõista adekvaatselt seal peituvat sõnumit, vaid klammerdub üksikute talle arusaadavate sõnade külge ja püüab neist sõnumit konstrueerida. Kinni haaratud sõnad otsustasid uudise meeleolu. Näiteks neljandal pildil uudises olev hobune ajas lapsi segadusse, saamaks aru mis tegelikult juhtus,

sest teatavasti on tegu rahuliku loomaga. Küll aga saadi uudise alatoonist aru, et tegu pole hea sõnumiga. Lastele jäi aga segaseks, kes mida õieti uudises tegi. Ei tahtnud tunnistada, et hobune võis kellelegi halba teha.

Mis seal juhtus siis?

KARL 7: et tüdruk ehmatas ja suri ära

Aga mida see hobune seal tegi?

KARL 7: ei saandki sellest aru

Mis sa aru said?

MARI 6: et tüdruk lohistas mingit hobust

Ja mis siis juhtus?

MARI 6: see... mitte midagi ei juhtunud, lihtsalt ta lohistas seda hobust

Esikaante lausungites oli ka mitmeid sõnu, mis polnud laste meelest hea tähendusega. Kui tekstis osutati millegile halvale, siis lapsed ei tahtnud väita, et jutt käib pildil oleva isiku kohta. Ka kirjeldused, mis viitasid negatiivsetele juhtumistele ja tegevustele, ei loonud lastele seoseid piltidega. Lapsed kas ei tahtnud väita, et inimesega uudises midagi halba juhtus või nad ei saanudki aru, et lööbil olev pilt ja tekst on omavahel seotud. Sõnaga „nõid“ oli mitmeid arvamusi, alati ei peetud seda halvaks väljendiks. Nõid kui mõiste on saanud uue tähenduse kui võlur. Lastele pole see enam ainult halb tegelaskuju raamatus.

Kuidas sa sellest tekstist aru saad?

KARL 7: et see inimene on nagu, et nõid aga tegelt ei ole

Miks ta tegelt ei ole?

KARL 7: sest nõidu ei ole olemas

Miks talle siis nii öeldakse?

KARL 7: sest ta uhkustab vähem

Miks see tädi halb on?

EVA 7: ta võib võluda ära mind

Mida see nõid tähendab?

KELLI 6: no ta nagu oskab võluda /.../ et siis ta nagu aitab teisi inimesi

Miks see hea on?

JOONAS 7: sest ta teeb inimesed terveks

Kaasaegsest lastekirjandusest on küllap lasteni jõudnud hea nõia kuju, kuid kui ajalehes kasutati sõna „loll“, oli see kõigi laste meelest, kes lugeda oskasid, halvustav sõna. Lapsed ei pruukinud kogu pealkirja teksti lugeda, kuid kui said antud sõnast aru, siis muutis see esikaane alatoon koheselt negatiivseks. Kui lastelt küsiti, kas uudis on hea või halb, siis

just „selle sõna“ pärast pidasid lapsed loo halvaks. Kes aga antud pildil „loll“ oli, pakuti mitmeid variante. Küll oli selleks mees pildil, teisalt inimesed, kes antud uudisel mainitud maailmalõppu uskusid.

Miks sa arvad, et see halb uudis on?

ELVIS 6: sellepärast, et see on siuke nägu tal peas. Sellepärast ka, et see sõna ei meeldi mulle, sellepärast pilt ka ei meeldi

KARL 7: paha sõnaga kiri, selle pärast

Värvide mõju

Laste maailm on teatavasti üldjuhul väga värviline, mistõttu ka näidatud lõopide puhul äratasid lastes tähelepanu kirevad toonid. Neljandal esikaanel näitasin pildi asemel musta teksti valgel taustal (LISA 4). Need lapsed, kes lugeda ei osanud, pakkusid uudise taustavärvi järgi, milline nende arust antud uudis on. Oli lapsi, kelle meelest oli uudise puhul oluline, mis värvi taust on ja oli ka neid, kelle meelest taustavärv uudist paremaks ei muuda. Pilti, kus kujutati sõjamehi (LISA 7) pidasid lapsed enamjaolt ilusaks, sest seal oli ka kena taevas ja päike, kuid teadsid, et mehed võivad tegelikult halvad olla. Sama oli ka koolivägivalla pildi juures – punane oli laste meelest ilus värv, mis nende tähelepanu köitis. Õpetaja vallandamise lööbi puhul meeldis pilt lastele, sest taustal olev maja oli neile tuttav (meenutas lasteaeda või koolimaja) ja tekitas äratundmisrõõmu.

Mis sulle selle pildi juures meeldib?

P6 (14): mulle meeldib see kollane maja seal

Aga mees? Kas tema ka meeldib?

P6 (14): mkm

Maailmalõpu kajastaval pildil, kus maakera tabab meteoriidi taoline objekt, oli muidugi tegemist negatiivse uudisega, küll aga olid värvid laste meelest ilusad ja üldiselt leidis pildi visuaalne pool laste seas heakskiidu. Ilusad värvid või mitte, said lapsed siiski aru, mida pildil olev tegelikult põhjustada võib. Pildi nii-öelda ilu ei takistanud lapsi aru saamast, et uudisena on lugu palju halvema sisuga.

Miks sa arvad, et halb on?

ELIISE 6: sest see võib tappa inimesi

Kas sulle muidu see pilt meeldib?

ELIISE 6: mm, jaa

Mis sulle selle pildi juures meeldib?

ELIISE 6: et , et see maakera on ilus ja et see punane asi on ka ilus

Laste tõlgenduste kategooriad

Tähelepanekud intervjuerimisel andsid ettekujutuse sellest, kuidas lapsed lööpidele reageerisid, mida nad tajusid ning mis nende arusaamu mõjutas. Järgnevalt on esitatud litereeritud intervjuude töötlusel ja analüüsil saadud kategooriad.

Ohu tunnetamine

Lööbid äratavad tähelepanu just skandaalsete juhtumite, õnnetuste ja nende tagajärgede kujutamisega, seega pole ime, et laste vastustest ilmnes mitmete piltide puhul ohu tunnetamine.

Esikaante piltidest, mida lastele näitasin, oli esimesel (LISA 2) kujutatud töömeest, kes kõrgel räästa all lõhkus haamriga jääd. Turvalisuse tagamiseks oli pildil olev töömees köitega kinni. Selle kategooria pildil kujutatud tegevus polnud väga hirmus, kuid laps tajus kujutatus ohtu ja mõistis, millised võivad olla tagajärjed.

Kuigi lapsed said pildil olevast tegevusest erinevalt aru, tajusid nad, et antud tegevus võib olla ohtlik kui turvavarustus puudub. Paljud lapsed ei pannud esmalt tähele, et isik on pildil rakmetega kinni, aga kui sellele viitasin, saadi aru, millega tegu ja miks see on vajalik. Mõisteti, et kui midagi läheb valesti, võib olukord halvasti lõppeda. Lapsed olid halbade järelduste osas päris traagilise mõtlemisega. Enamus pakkus, et inimene saab kohe surma, teised piirdusid vigastustega.

Mida ta teeb seal?

MARKUS 7: pühib lund katuse pealt

Miks ta seda teeb?

MARKUS 7: et lumi inimeste peale ei kukuks

Miks ei tohi peale kukkuda?

MARKUS 7: sest muidu võib surma saada kui lumi on kõva

Miks ta nööriaga kinni on?

ELVIS 6: seepärast, et ta seal külje pealt maja äärest alla ei kukuks

Miks sa arvad, et ta alla kukub?

NICOLE 6: sellepärast, et... ta ei oska ju lennata ega tal pole seal muidu ju... ma ei tea... ma ei tea mida...

Mis siis juhtub kui ta sealt alla kukub?

KARL 7: saab surma...või läheb haiglasse... tavaliselt läheb haiglasse

GETTER 7: saab peapõrutuse ja siis ta peab kiirabisse minema

Sõdalaste pildil (LISA 7) oli oht lastele suhteliselt ilmne, et kujutatud mehed on ohtlikud oma relvade poolest. Kuigi lapsed kasutavad näiteks veepüsse oma mängudes, teadsid nad et nii-öelda päris maailmas võivad need palju rohkem viga teha ja ohtlikud olla. Ka relva nägemine kellegi käes on laste meelest selge ohu märk ja pigem tuleks sellisest olukorrast eemale hoida. Ka maailmalõppu kujutav esikaas (LISA 6) tundus lastele ohumärgina. Tuli on küll nende meelest ilus aga tagajärjed halvad, mistõttu lapsed tajusid kurba lõppu, mida pilt kujutas.

Mida nad nende püssidega teevad?

GREETE 6: tapavad midagi

MARI 6: nad ei ole head inimesed, nad tulistavad inimesi

JOONAS 7: asteroid tuleb maa peale... see on halb uudis

Täiskasvanute elu(mured)

Ka täiskasvanute probleemid pole lastele võõras teema. Nii mõnigi laps sai murest aru, mis võib kaasneda, kui inimene näiteks vallandatakse. Taolise probleemi tõsidust demonstreeris teine pilt (LISA 3), mis oli kujutatud üsna süngena – mustas rietatud inimene seisis kollase koolimaja ees. Pildi kõrval oli tekst: VALLANDATUD ÕPETAJA: olen laimu ohver. Ma ei löönud õpilasi.

Lapsed, kes tekstist aru ei saanud, ei osanud pildi kohta midagi öelda. Neile pakkus äratundmisrõõmu ehitis, mis tundus olevat koolimaja või lasteaed. Need vastajad, kes tekstist aru said, mõistsid, et uudis ei pruugi hea olla, mis siis, et pildil midagi halba ei tehta. Sellised pildid näivad lastele ohutud. Kui otsest vägivalda või õudust pildil pole, on nende meelest ka uudised head. Samas mõned lapsed said tekstist aru, et vallandamine pole positiivne nähtus ja teadsid ka, mida see kaasa võib tuua. Vastajad ei piirdunud ainult sellega, et inimene jääb tööst ilma, vaid oskasid seletada probleeme laiemalt.

Lapsed viisid kokku, et pildil olev isik on ohver, kellest ka uudis räägib ja et kirjutis on negatiivne. Samas arvati, et tegu võib olla ikkagi hea uudisega, sest tekstist on info, et

„laimu ohver“ ei löönud siiski õpilasi. Seega keegi ei saanud viga. Püüti leida uudises positiivne pool.

Kuidas sa sellest tekstist aru saad?

KARL 7: õpetaja on vallandatud ja see ongi see õpetaja, kes vallandatud on.

Kas see on hea või halb, et ta vallandatud on?

KARL 7: halb, sest ta ei saa raha ja aetakse kodust minema

Mis sa siin näed?

ANETTE 6: maja ja inimest ja siin on midagi lugeda ka. Las ma loen... vallandatud õpetaja olen laimu ohver ma ei löönud õpilasi. See on hea uudis!

Miks see hea on ?

ANETTE 6: sellepärast, et ta ei löönud õpilasi

Aga kuidas sa sellest aru saad, et vallandatud õpetaja? Kas see on ka hea?

ANETTE 6: Ei. Sellepärast, et talle võis anda trahvi või midagi muud sellist

Miks õpetajale trahvi tehakse?

ANETTE 6: sellepärast, et ta vahepeal võib lapsi nii kõvasti lüüa, et lapsed kukuvad pikali, lapsed löövad pea ära.

Kahtlased inimesed

Näidatud piltidest oli nii mõnelgi tavapärasest teistsugused inimesed, kellega lapsed eeldatavalt harjunud polnud. Intervjueeritavatel oli väga kriitiline ilumeel, sest nende jaoks olid vaid nooremad inimesed pildidel ilusad ja selliseid pilte tahaksid nad rohkem näha. Näiteks pildil, kus oli Jäneda noid (LISA 4), ei meeldinud paljudele vastajatele, sest antud isik oli vana. Samuti ei sümpatiseerinud lapsi Vigala Sass, kes välimuselt üpris ebatavaline. Antud pildil (LISA 5) oleva isiku joonistusi näol esialgu ei märganud. Kui sellele aga tähelepanu tõmbasin, ei pidanud lapsed seda kuigi meeldivaks, et inimesel näos tätoveeringud on. See, et mehel näo peale joonistatud oli „koledasti“ ei muutnud enamuste arvates isikut halvaks tegelaseks, kuid oli lapsi, kelle meelest onu oli kurja näoga ja muutis pildi ebameeldivaks.

Okei, mis sa siin näed?

MART 5: vanainimest

Kas sulle meeldib see vanainimene?

MART 5: mkm

Miks ei meeldi?

MART 5: sellepärast et on kole nägu

Kole nägu? Mis ta näo juures kole on?

MART 5: sellepärast, et ta on joonistanud oma näo peale

Joonistanud? Sulle ei meeldi need?

MART 5: mkm

Lapsed vanuses 4.-7. märkavad teiste rahvusgruppide erinevusi ja hakkavad neid negatiivselt hindama (Aboud, 1988, Smith et al., 2008 kaudu, lk 195). Kuna ka ühel teisel esikaanel oleval pildil (LISA 7) olid harjumatu välimusega inimesed (mustanahalised aafriklasted), siis arvasid mõned lapsed kohe, et on tegu halbade meestega.

Mida need mehed teevad seal?

KADRI 7: tahavad kedagi tulistada

Miks nad kedagi tulistada tahavad?

KADRI 7: sest nad on halvad onud

Miks sa seda arvad?

KADRI 7: välimuse moodi

Mis nende välimuses on et nad halvad on?

KADRI 7: mustad

Mustad? Ja siis on nad halvad?

KADRI 7: mhmh

Tuttavad uudised teistest meediakanalitest

Viimane pilt (LISA 8), mida lastele näidati oli õpetaja kiusamisest, mis leidis aset Tõstamaal. Pildil olid kolm asjaosalist, kes rüselesid omavahel. Isikute näod olid ruuduliselt hägustatud nii, et nende nägusid ei nähtud. Pildi alaosas oli küsimus suurelt trükitähedega: „Kes kaitseb õpetajat koolivägivalla eest?“

Lapsed, kes olid varem antud uudislugu televiisorist näinud tundsid kohe situatsiooni ära ning teadsid selgitada, et pildil on tegu õpetaja ja kiusajatega. Teistel, kes aga sarnast pilti teleekraanilt polnud näinud, oli oma versioon toimuvast. Uudisloo alatoon oli enamus vastanute meelest halb, sest nii õpetaja kiusamine ja ka veini joomine pole positiivsed tegevused.

MARI 6: et äkki need poisid tegid pättust ja siis ta sai seda ... mis see oligi... direktori juurde saadeti ja siis ta rääkis nendega

Miks siis halb?

MARI 6: õpetajale tegid haiget

Mis sa siin näed?

KADRI 7: kolm onu

Mis need onud teevad seal?

KADRI 7: üks sõber tahab, üks onu tahab poisile haiget teha

Esilehel olnud küsimuse mõiste „koolivägivald“ andis enamustele mõista, millega tegu. Seletati, et koolivägivald on see kui koolis vaieldakse ja tehakse üksteisele halba, mille tõttu keegi kannatab. Oli väheseid, kes seostasid seda millegi muuga, kuna nad lugesid sõna valesti näiteks sõna „vägivalla“ muutus „vägilaseks“. Küsimuse vastuseks pakkusid lapsed ka lahendusi, kuidas selliseid juhtumeid ära hoida ja variante, kes nende meelest peaks õpetajat kaitsma. Näiteid leidis nii koolitöötajate, politsei kui ka riigipeade seast.

Mis sa sellest aru saad?

MARIA 7: et õpetaja tahab kooli vägelase eest ise lüüa

Et ta tahab ise seda koolivägelast lüüa?

MARIA 7: jaa

Kuidas sa aru saad sellest?

TOOMAS 7: Et mingid mehed kaitsevad õpetajat koolivägivalla eest?

Okei, kes need mehed võivad olla?

TOOMAS 7: Andrus Ansip

Kes kaitseb õpetajat?

KARL 7: õpilased või politsei...turvamehed

Teadusalaste teadmiste rakendus

Järgnevalt näidatud pildi puhul (LISA 6) pidasin silmas, et lastel ei tekiks näidatud piltide või jutu tagajärjel hirme. Lõpetasin intervjuus teema nii, et laps ei kujutleks reaalselt ohtu. Loodan, et selgitav vestlus aitas lapse hirme maha võtta, mitte ei võimendanud neid, sest uurija eetika kohaselt ei või kahjustada uuritavat, eriti last.

Paljud lapsed olid kursis sündmustega, mis tekitavad globaalseid probleeme või tulenevad nendest. Näiteks mitu pilti, mida lastele näitasin olid maailmalõpu kohta, millest lapsed olid nii kodus kui ka lasteaias kuulnud ja oskasid sellest kaasa rääkida. Seosed looduskatastroofide ja galaktiliste õnnetustega panid lapsi mõne pildi tagajärgede üle rohkem mõtlema. Näiteks pilt, millel oli kujutatud kosmost ja maakera, mida tabab meteoriidi taoline asi, tundus lastele üldiselt meeldiv oma värvide ja õise atmosfääriga. Rohkem pöörati tähelepanu maakerale ja kosmosele kui purskavale leegile. Lapsed ei saanud päris hästi aru, mis see punane asi olla võis aga pakutud variantides (leek, laava, meteoriit) ei näinud nad midagi halba.

KELLI 6: maakera ja siis mingi tuli purskab

Mis siis juhtub kui tuld purskab?

KELLI 6: siis inimesed mõned surevad ära

TOOMAS 7: sellepärast, sest siis käib väga suur plahvatus ja väga palju inimesi võib surma saada

Mida see meteoriit maakerale teeb?

MARIA 7: teeb teisi inimesi veriseks ja majad lõhub ära

Mille jaoks aga inimesed valmis peaksid olema nagu ajalehtes küsiti, ei öelnud lapsed ühtset vastust. Paljud seostasid küsimust pildiga, et peaksime olema valmis kosmosesse minekuks või siis halvemal juhul surma jaoks, sest meteoriit langeb maale. Üks laps seostas pilti Felix Baumgartner'i sooritatud hüppega kosmosest. Teine vastaja oli aga üsna positiivne ja märkis, et peaksime valmis olema Õhtulehe jaoks, sest seal on erileht kaasas.

Mille jaoks me valmis peame olema?

ELVIS 6: raketi jaoks

JOONAS 7: kapslist alla hüppama

MARI 6: et kuu peale minna

Miks me tahaksime kuu peale minna?

MARI 6: äkki need on kosmonaudid

Need kellest kirjutatakse siis?

MARI 6: mhmh

Kaudne oht

Pildid, millel näidatakse sõda, ei tundu alati vaataja jaoks tõesed, kuna tegevus toimub kuskil kaugel maal ja ei kujuta meile mingisugust ohtu. Meie ühiskonnas pole sõda tavaline nähtus, seega ei pruugi me seda pildi peal nii tõsiselt võtta. Ohtu tajume siis kui see on meile lähedal.

Järgneva Postimehe esikaane all osas oli pilt (LISA 7), mis kajastas konflikti Aafrikas ja kujutas pildil sõjamehi, kel olid näod rätikuga varjatud ning neist esiplaanil olev hoidis käes püssi. Peeaegu kõik lapsed tõlgendasid, et pildil on sõjamehed ja arvasid, et neil on kuri kavatsus midagi nende püssidega teha, kas siis hirmutada või tulistada kedagi. Tajuti kauduset ohtu. Üks laps nägi pildil, et mehel on relva asemel käes hoopis pikk pulk ja kastis on (video)kaamerad.

Miks sa arvad, et seal midagi halba tehakse?

NICOLE 6: sest et nad on niimoodi riides ja need on ees ja need asjad käes, millega nad võivad midagi halba teha kellegile

ELVIS 6: mm, äkki nad sõidavad jahile

Keda nad jahtima lähevad?

ELVIS 6: ma väga hästi ei tea, mis loomad seal on... kaamelid või ma ei tea

Kas nad on head sõjamehed või halvad

MART 5: halvad, sellepärast, et neil on püstolid käes

Miks neil relvad käes on?

TOOMAS 7: sest nad lähvad sõtta

/.../

Miks nad pahad on?

TOOMAS 7: ründavad ju riike

Vastajad said aru, et koht, kus antud isikud pildil viibivad pole Eesti ja sõda siin hetkel pole. Küll aga teadsid üks tüdruk ja poiss rääkida, et vanasti oli Eesti aladel sõda ja mehed pildil võtavad võib olla ka kellegi kodu või muu vara ära nagu vanasti. Lapsed oskasid ka pakkuda piirkondi, kus antud isikud olla võivad, nagu näiteks Egiptus, Aafrika, Araabia maad jne, mis näitab, et intervjueeritavad lapsed olid üsna laia rilmaringiga.

KELLI 6: lõunamaal on mingid inimesed

Miks sa arvad, et see lõunamaal on?

KELLI 6: no sest lõunamaal käiakse niimoodi ringi

Kus see sõda on? Meil ei ole ju sõda praegu?

MARKUS 7: enne oli

MARI 6: sellepärast, et äkki nad tapavad kedagi või võtavad neilt kodu ära nagu vanasti

Mis mõttes vanasti?

MARI 6: et nagu sõjaväelased võtsid kodu ära.

Lapsed on virtuaalse vägivallaga „harjunud“ (Lehtsaar, 2008). Eriti poistele meeldivad teatavasti mängud, mis on rohkem aktiivsed ja mõnikord ka agressiivsed (Maccoby, 2002; Veisson, 2008 kaudu), mistõttu pildil nähtud relv ja sõjamehed meeldisid ka just neile rohkem. Nende meelest oligi pilt selline „poistekas“. Nii mõnigi poiss näitas enda lasteada kaasa võetud mängupüstolit ja rääkis rõõmsalt, kuidas talle meeldib sõda mängida. Sõjameeste ja püssimängudega olid ka tüdrukud harjunud.

Kas sa oled püssidega harjunud?

MARKUS 7: jaa, mul on kaasas

Mängid sa sellega?

MARKUS 7: jaa

Püssid sinus hirmu ei tekita?

MARKUS 7: mkm

Miks see pilt lahe on?

TOOMAS 7: mulle meeldib sõda... aga lume oma oleks parem

KARL 7: vabal ajal on nad head, aga sõja ajal halvad. Sõja ajal peab halb olema.

Arutelu

Järgnevalt vastan töö alguses tõstatatud uurimisküsimustele võrreldes tulemusi teooriaga. Samuti toon välja antud uuringu olulisuse ning piirangud. Arutelu lõpus teen kokkuvõtte uurimuse tulemustest.

Kui selgelt (ühemõtteliselt) lapsed paberväljaannete pealkirjadest ja piltidest aru saavad?

Antud uurimuses näidatud trükiste pealkirjadest polnud ühtegi sellist pealkirja või pilti, mida kõik lapsed oleksid üheselt tõlgendanud. Enamjaolt said lapsed aru, mis paberväljaannete esikaantel kirjutatud on, kuid tihtipeale jäi sõnade/lausete tähendus neile arusaamatuks. Pildil olevatest tegevustest saadi väga erinevalt aru, eriti kui pilt oli süngem ja mitte nii värviline. Siinkohal võib nõustuda Eve Kikase (2008) väitega, et lapsed ei oska kõike nähtut lahti mõtestada ja seoseid luua. Objektina saadakse aru, millega tegu, aga selle mõiste selgitust lapsed anda ei oska (Kikas, 2008). Kuigi nad ei pruugi aru saada kogu kontekstist, mõistavad nad tegevuste tagajärgi, või kas sõna lauses on hea või pigem halvustav.

Pilte vaadates kirjeldasid lapsed korduvalt erinevaid esemeid, mida tegelikult pildil (selgelt) ei olnud kujutatudki - oli näha, et lapsed on väga tähelepanelikud ja ka hea kujutlusvõimega. Uuringus osalenud laste eale on iseloomulik, et usutakse ettekuulutustesse, kosmose tulnukatesse ja ollakse muidu fantaasiarikkad (Mehilane, Liivamägi 1988). On öeldud, et ajakirjades olevad illustratsioonid aitavad lastel paremini teksti lugeda (Kamtrowitz & Wingert, 1999, Desmond, 2001 kaudu). Käesolevas uurimuses ilmnes, et see protsess leiab tõepoolest aset, kuid see tekitas lastes ka segadust, sest nad olid sunnitud kaht erinevat ja eri viisil vastuvõetud muljet uue tervikuna lahti mõtestama. Eriti noorematele lastele tekitas see raskusi ja sageli lapsed neis seoseid ei loonudki.

Millised lausungid/sõnumid kõige selgemalt lasteni jõuavad?

Kõige paremini said lapsed aru sõnumitest, mis olid trükitähtedes ja suhteliselt lühikesed. Kuigi lausung esikaanel võis olla lühike, ei pruukinud laps sellest siiski aru saada, kui selles oli mõni pikem ja keerulisem mõiste. Mõisted, mis on täiskasvanutele enesestmõistetavad, on lastele võõrad ja neid võetakse sõna-sõnalt, konteksti tajumata (Patzlaff, 2003). Nii ei jõudnud paljud sõnumid lasteni õiges tähenduses. Pikemate pealkirjade puhul haarati kinni üksikutest sõnadest, mis määras uudise meeleolu.

Sõnumite puhul on oluline ka pilt. Ainult tekst ei anna lastele kuigi palju. Suured pildid äratavad tähelepanu ja kutsuvad lapsi lugema. Küll aga võib illustratsioon olla mõnikord eksitav, kui pealkiri on negatiivne, aga pilt seal juures ilus värviline ja rõõmus. Lapsed ei seosta uudist pildiga. Siinkohal võib see olla isegi hea, et ilusa pildi juures ei mõju esikaas lapsele hirmutavana. Samas aga kui ilus pilt kutsub last lugema ja pealkiri ei pruugi nii positiivne olla, on laps segaduses või ehmunud loetust.

Kuidas lapsed tõlgendavad ajakirjade esikaante sõnumeid?

Lapsed kasutavad lööpide tõlgendamisel oma eelteadmisi, mis osalt on ka pärit meediast, eriti telesaadetest, osalt argielust – mitme pildi juures oli tunda, et intervjuueerija küsimustele vastust otsides rakendati mujalt saadud teavet. Oma osa on ka eelarvamustel, nt tavapärasest erinevaid inimesi kalduti kahtlustama ja isegi halvustama.

Uudise tõlgendamise puhul on olulised selles osalevad tegelased ja kuidas lapsed nendega eelnevalt kokkupuutunud on. Lööbid üksinda ei mõju nii palju, kui nad ei ole varem sellest mujalt meediast kuulnud või ise näinud. Näiteks uudispealkiri, mille negatiivsesse juhtumisse oli kaasatud hobune, on lastele pigem healoomuline tegur ning seetõttu ei tahtnud lapsed uskuda, et loom oli midagi halvasti teinud. Lapsel puudub võrdlusmoment, kogemused ning oskus informatsiooni kriitiliselt hinnata (Strasburger, 2004).

Kirjatähtedes ja pikemad sõnumid tekitasid lastes rohkem segadust, eriti kui lauses olid komad ka. Siinpuhul sai kinnitust väide, et lapsed pole tõsielulistest situatsioonides niivõrd kogenud ning arenenud, mis võib põhjustada vääriti mõistmist (Strasburger, 2004), sest komade ärajätmise või vales kohas pausi tegemise tõttu võiski lause hoopis teise tähenduse saada.

Uurimistöö olulisus, tekkinud küsimused ja piirangud

Paljud lasteaiad on võtnud oma õppekavasse meediaõpetuse, mistõttu oleks antud uurimuse tulemused kasulikuks materjaliks lasteaiadepetajatele, et anda väike ülevaade, milliseid aspekte rohkem silmas pidada ja millele tundides tähelepanu pöörata. Lasteaiadepetajad võiksid rohkem arutada lastega, kas meedias nähtu on tõsi või vale ja mille alusel seda järeldada. Samuti võiks arutleda mõne artikli aluseks olevate väärtuste üle, näiteks kellest kirjutati hästi, kellest halvasti jne (Vinter, 2010).

Tulemused on kasulikud ka lapsevanematele, kes on eeskujuks oma järeltulijatele. Laps õpib täiskasvanut jäljendades, mistõttu ta jälgib tähelepanelikult nende käitumist ja püüab seda matkida. Nii võtab laps omaks käitumismallid, hoiakud ja suhtumised (Mänd, 2003). See, kuidas vanemad laste juuresolekul suhtuvad meedias kajastatud uudistesse, avaldub hiljem laste mängudes ja väljaütlemistes.

Käesolev uurimus paneb mõtlema, kas meediakanalid peaksid rohkem tähelepanu pöörama sellele, kuidas paberväljaanded oma pealkirju moodustavad ja pilte esitavad. Nad ei tee neid ju lastele. Kas siis peaks ajalehti muutma või ennetama tõhusamalt lööpide sattumist laste silma alla? Nagu selgus, siis pikematest ja abstraktsematest lausungitest ei saanud lapsed väga aru. Kui ajalehe pealkirja juures pole koledast õnnetusest või muust säärasest pilti, siis lapsed, kes lugeda ei oska (ja ka mõni, kes oskab) ei tunne end selle tõttu halvasti või ohustatult. Samuti võiksid ka lapsevanemad mõelda, kuidas nad uudistest lapse kuuldes räägivad ja kuidas nende laps võiks üldse uudistest aru saada. Lapsed panevad kõike tähele ning oluline on see, mida ja kuidas täiskasvanud ise teevad (Põder jt, 2009). Igaljuhul tuleks lapsele pärast uudise nägemist või kuulmist sellest rääkida ja püüda tuvastada, mis emotsioone see lapses tekitas.

Üldiselt võib väita, et Eesti ajakirjanduses ei panda väga traumeerivaid pilte esikaantele. Kui seda juhtubki, siis väga harva. Rohkem on aga sõnalist vägivalda ja keha paljastavaid pilte. Tallinna Ülikooli meediakasvatuse õppejõud Kristi Vinter (2010) ütleb, et lapsi tuleb meedia kahjulike mõjude eest kaitsta, sest nad ei suuda meediasisu veel kriitiliselt hinnata ega mõista (Vinter, 2010). Praegusele ühiskonnale omast uudistevoogu ja -kanaleid ei saa laste eest aga igavesti peita ja ei peakski. Mis aga iga lapsevanema kohustus, on selgitada lapsele, mis tegelikult toimub ja rääkida nähtud/kuuldud uudistest.

Antud bakalaureusetööle seadis piiranguid väike valim, mille tõttu ei saa antud uurimustulemusi üldistada kõikidele 5-7 aastasele lastele ja nende vanematele.

Keeruline oli ka välja mõelda, mis kujul sellist uurimust üldse läbi viia. Kas kasutada intervjuud, vaatlust või mida? Piiranguid seadis aeg ja võimalused. Intervjuuvormi puhul kaalutlesin, kumb variant oleks parem kas individuaal- või grüpiintervjuu, kuid kuna koolieelikud, eriti väiksemad on teiste poolt rohkem mõjutatavad, siis ei oleks grüpiintervjuu puhul saanud nii palju adekvaatseid hinnanguid.

Pidin olema väga hoolikas lastele näidatavate piltide valikul. Väga hirmutavaid ja koledaid pilte lastele näidata ei saa, aga samas pidi pilt ikkagi tundeid ja mõtteid äratama. Seetõttu pildid seoses õpetajatega ei pruukinud olla päris koolieelikute teema. Ka näidatavate piltide arv oli oluline – kui pilte liiga palju, siis läheb intervjuu liiga pikaks, lastel hakkab igav ja nad väsivad ruttu.

Samuti võisid lapsed end veidike ebamugavalt tunda, sest uurija polnud neile tuttav ja neil võis tekkida tunne, et nad peavad andma „õigeid“ vastuseid, sest intervjuu teema polnud väga mänguline.

Kuna mõlemas lasteaias, kus uurimus läbi viidi oli õppekavas meediaõpetus, olid lapsed suhtelised teadlikud juba meediamõjudest, mistõttu võisid tulemused suhteliselt ühekülgsed tulla. Peale selle oli ühes lasteaias intervjuu ruumiks sama ruum, kus mängisid ka teised lapsed, kes võisid häirida intervjuueeritavat, kes omakorda ei suutnud nii palju keskenduda ja vastuseid anda.

Käesoleva bakalaureusetöö uurimisteema ja valdkond on suhteliselt uudne, seega ei olnud väga palju allikaid, millele töö saaks toetuda. Varasemaid uurimusi Eestis polnud üldse, küll aga oli neid läbi viidud Soomes. Edasiste uuringute tarbeks Eestis on antud tööga vähemalt algus tehtud. Tasuks rõhutada, et käesoleva töö tulemused iseenesest on veel tagasihoidlikud, aga laste meediakogemuse katsena võiks see rajada teed järgnevaile, juba tuletuslikumatele uurimustele.

Kokkuvõte

Käesoleva uurimistöö eesmärk oli välja selgitada, kas ja kuidas mõistavad 5-7 aastased lapsed ajalehtede ja ajakirjade esikaantel lugejate tähelepanu äratamiseks kasutatavaid värvikaid, suuretähelisi pealkirju, lühisõnumeid ja pilte. Töö põhineb kvalitatiivsel uuringul, kus intervjueriti kahe Tartu lasteaialapsi vanuses 5-7 aastat. Kokku osales uuringus 42 last. Infokogumismeetodina kasutati poolstandardiseeritud intervjuud, milles oli 17 põhiküsimust

ja erinev arv lisaküsimusi, mis kujunes individuaalintervjuu käigus. Uurimus viidi läbi 2013. aasta märtsikuus.

Uurimisprobleem seisnes selles, et väljaannete esikaantel, mida kauplustes ja kioskites asetatakse lapse silmade kõrgusele, on sageli pilte või lausungeid, mis võivad eelkoolialisi lapsi hirmutada. Sõltuvalt oma kogemustest või nende puudumisest võib laps pildil kujutatut mõista ja tõlgendada täiskasvanust erinevalt. Töö teoreetilises osas kirjeldatakse laste psüühilisest arengust tulenevaid probleeme seoses meedia poolt pakutavate lühisõnumitega paberväljaannetes. Tulemuste osas kirjeldatakse uuritavate laste intervjuudest tulenevalt mõtteid ja tundeid, mida pealkirjad ja pildid on esile kutsunud.

Uuringu tulemusena leiti, et lapsed üldiselt märkavad poodides olevaid trükiste riiuleid, aga kui seal lasteajakirju või mõne mänguasjaga väljaandeid pole, siis neile tähelepanu väga pöörata. Seetõttu pole ka lapsed väga ehmatavaid pilte ajalehtede ja ajakirjade esikaantel näinud. Küll aga kui laps on näinud mujalt meediast mõnda uudist, siis tunneb ta trükisel oleva samalaadse pildiga uudisloo ära ja oskab sellest rääkida.

Eredad värvid kutsuvad paberväljaandeid vaatama, aga tihti negatiivset pealkirja värvilise pildiga ei seostata. Häirivaid elemente pildil ei oska lapsed tavaliselt sõnadesse panna ja need tekitavad neis ebamugavust. Õnnetuste ja katastroofide puhul teavad lapsed tagajärgi ja oskavad ka neile lahendusi pakkuda. Sama on ka täiskasvanute muredega, millest lapsed trükistelt aru saavad. Sellistest asjadest lugemine ja piltide nägemine ei muuda neid rõõmsaks, aga nad jäävad lapselikult positiivseteks nendest rääkides.

Pealkiri üksinda ei ütle lastele midagi. See toimib koos pildiga. Tavaliselt pealkirjast võetakse kinni üksikust sõnast ja luuakse ise selle juurde mingi lugu, sest lastel on hea kujutlusvõime. Seda kasutavad nad ka piltide puhul detailide tõlgendamisel. Kuna lapsed pole tõsielulistel situatsioonides niivõrd kogenud ning arenenud, siis see põhjustab teisitimõistmist (Strasburger, 2004). Kui nad millestki aru ei saa, siis nad mõtlevad ise välja, kuidas pilt neile loogiliseks muuta. Nad ei pruugi täpselt aru saada, mis pildil toimub, aga nad tajuvad pildidel olevate tegevuste tagajärgi.

Uurimistöö tulemuste põhjal võib järeldada, et lööpide mõju lastele ei ole hetkel murettekitav. Kui aga arvestada tendentsi, et lugejate tähelepanu äratamiseks esitatakse üha eredamaid detaile, siis tasub edaspidigi sellistel asjadel silma peal hoida ja vajadusel lastele selgitada lööpide tagamaid. Vanem peab olema teadlik lööpidega seonduvatest probleemidest ning märkama, mis on lapse silmade kõrgusele riputatud lööpidel kujutatud ja kuidas laps seda tajub, et vajadusel teda aidata.

Märksõnad: koolieelikud, paberväljaanded, lööbid, pildid, pealkirjad.

Summary

The aim of this current study was to determine the way in which children interpret and understand colourful pictures and leading headlines presented on the covers of newspapers and magazines. The study is based on a qualitative research in which there was interviewed children in the age between 5 to 7. The total number of children interviewed was 42. In each interview there was 17 main standardised questions and a number of various other spontaneous questions that formed during each interview. The study was conducted in March 2013.

The research premise was the following: on front pages and covers there are pictures and headlines, which might be terrifying for a child whilst not being so for adults. The study set out to determine what effect these texts and images might be having on children. In the research part presented are previous studies about children's physiological problems and how they are connected to printed media. In the results section there are selected quotes from the interviews that were conducted with children, and some of the most interesting outcomes. These also include the children's interpretation and reactions to media shown.

The research found that children generally notice the covers of magazines and newspapers. That said, if they are not designed specifically for children or without a free toy then they won't show much interest. Therefore a lot of the children didn't notice anything disturbing on the covers.

Bright colours often catch a child's attention but they do not expect that the news behind it might be negative. Disturbing elements on the pictures make them uncomfortable. Headlines themselves don't say anything to a child – the affect is purely from a visual nature. Usually children catch a piece of a word and create a story around it using their imagination. Since they don't have a lot of experience in real life situations they formulate their own understandings (Strasburger, 2004). If they don't understand something, they figure out on their own way in which to make it logical. Whilst children might not exactly understand in a literal sense the content on these front pages, they can still apprehend the consequences of the actions and scenes depicted.

In conclusion, the content of the front pages of printed media cause no strong detrimental effects of a mental nature on the age group in question. However, if we consider the fact that the sole purpose of front pages of printed media is to get the attention of a viewer

by shocking, surprising or intriguing, then parents should pay attention to these kind of matters when children are observing. If needed it might prove beneficial to the child's general comprehension if the exact nature of what they see is explained, to avoid any misinterpretation.

Keywords: children, printed media, pictures, headlines, front page

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kasutatud kirjandus

- American Academy of Pediatrics. (2001). Media violence. *Pediatrics*, 108 (5), lk 1222-1226.
- Anderson, C. A., Berkowitz, L., Donnerstein, E., Huesmann, L. R., Johnson, J. D., Linz, D., Malamuth, N. M., & Wartella, E. (2003). The Influence of Media Violence on Youth. *Psychological Science in the Public Interest*, 4 (3), lk 81-110.
- Butterworth, G., & Harris, M. (2002). Arengupsühholoogia alused. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Desmond, R. (2001). Free Reading: Implications for Child Development. Singer, D. G & J. L. Singer (Toim.), *Handbook of Children and the Media* (lk 29-45). London: Sage Publications.
- Eberlein, G. (1987). Tervete laste hirmud . Tallinn: Valgus
- Karlep, K. (2005). Lev Vögotski ideede aktuaalsus tänapäeval. *Haridus*. 2(8), lk 30-35.
- Kikas, E. (2008) Tunnetusprotsesside areng. Kikas, E. (toim.). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 19-32). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kink, T. (2008). Infotehnoloogia. Kikas, E. (toim.). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 334-350). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kraav, I. (2007). Laps ja elektrooniline maailm – televiisor ja arvuti. Läänesaar, S-L. (toim.) *Lapsehoidja käsiraamat*. Tallinn: Perekasvatuse Instituut.
- Kuurme, T. (2003). *Kasvatuse võim ja võimetus*. Tallinn: TPÜ Kirjastus
- Käis, K-K. (2011). Bakalaureusetöö *Lapsevanemate roll 5-7aastaste laste meediatarbimise suunamisel*. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.
- Lapp, L. (2011). Bakalaureusetöö *5-7 aastaste poiste ja tüdrukute meediaeeskujud*. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.
- Lehtsaar, T. (2008). *Kümme korda ühte jõkke. Valitud esseid*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Mehilane, L. & Liivamägi, J. (1988) *Lapse psühhopaatoloogia: õppevahend kõrgkoolidele pediaatria ja defektoloogia erialal* Tartu riiklik ülikool: Psühhiaatria kateeder

- Mänd, M. (Koost). (2003). Lasteaiaõpetaja käsiraamat : õppe- ja kasvatustööst kuni kolmeaastaste lastega. Tallinn : Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus
- Müürsepp, M. (2010). Väärtuste kujundamine keele ja kõne õpetamise ja lastekirjanduse kaudu. Jung, N. & Lilles, L. (Toim), *Väärtused koolieelses eas: Väärtuskasvatus Lasteaias* (lk 27-41). Tartu Ülikooli eetikakeskus: Eesti Keele Sihtasutus.
- Oja, E. (2011). Bakalaureusetöö *Lapsevanemate arvamused telemeedia negatiivsest mõjust väikelapsele*. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.
- Patzlaff, R. (2003). *Tardunud pilk*. Tallinn: Premark.
- Piaget, J. (1997). *The Moral Judgement of the Child*. New York: Free Press Paperbacks.
- Pöder, M., Sutrop, M., Valk, P. (Koost). (2009). Väärtused, iseloom ja kool : väärtuskasvatuse lugemik. Tallinn : Eesti Keele Sihtasutus.
- Raudsepp, G. (2012). Bakalaureusetöö *Televisiooni osatähtsus 5-6-aastase lapse elus jõgeva maakonna lasteaiaslaste näitel*. Tartu Ülikool, Haridusteaduste instituut.
- Smith, P.K., Cowie, H.,Blades, M. (2008). *Laste arengu mõistmine*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus
- Strasburger, V.C. (2004). Children, Adolescents and the Media. *Current Problems in Pediatric and Adolescent Health Care*, 34(2), lk 54-113.
- Syrjala, H (2007). Väkivalt lööppijulkisusest. Tampere: Tampere Ülikool.
- Taimalu, M (1997). Koolieelikute hirmud kui turvalisust ohustavad tegurid ja nendega toimetuleku viisid. Publitseerimata magistritöö, Tartu Ülikool.
- Tomberg, E. (2004). Laps kui teadlik meediatarbija. *Meie lapse mured: sihtgrupp – laps: ehk laps kui teadlik meediatarbija* (lk 4-5). Tallinn: Lastekaitse Liit
- Tropp, K. & Saat, H. (2008). Sotsiaalsete oskuste areng. Kikas, E. (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 53-78). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Veisson, M. & Kuurme, T. (2010). Ülevaade väärtustest, väärtuskasvatusest ja moraalist. Jung, N. & Lilles, L. (Toim), *Väärtused koolieelses eas: Väärtuskasvatus Lasteaias* (lk 9-22). Tartu Ülikooli eetikakeskus: Eesti Keele Sihtasutus.

Vinter, K. (2009, 4. sept). Meediakasvatus lasteaias. *Õpetajate Leht*, lk 10.

Vinter, K. (2010). Meedia väärtuste kujundajana. Jung, N. & Lilles, L. (Toim), *Väärtused koolieelses eas: Väärtuskasvatus Lasteaias* (lk 145-160). Tartu Ülikooli eetikakeskus: Eesti Keele Sihtasutus.

Vinter, K. (2010). *Meediamängud lasteaias*. Tallinn: Ilo.

Weiss, M. J., & Wagner, S. H. (1998). What explains the negative consequences of adverse childhood experiences on adult health? Insights from cognitive and neuroscience research. *American Journal of Preventive Medicine*, 14, lk 356–360.

Ülavere, P (2010) Väärtuskasvatus Tallinna Lasteaia Kikas kogemuste põhjal. Jung, N. & Lilles, L. (Toim), *Väärtused koolieelses eas: Väärtuskasvatus Lasteaias* (lk 175-188). Tartu Ülikooli eetikakeskus: Eesti Keele Sihtasutus.

Lisad

Lisa 1. Allkirjalipik vanematele

Hea lapsevanem!

Lastega poes käies võib vahel probleeme tekitada kassade juures väljapandud ajakirjandus suurte reklaamitekstide ja eredate piltidega. Esikaante kujundusega püütakse äratada ostlejates huvi, unustades, et vaatajate seas on ka lapsi. Mõnede väljaannete esikaantel kujutatud piltidest või pealkirjadest, võib eelkooliealine laps aru saada teisiti kui täiskasvanu.

Veebruarikuu jooksul viime lasteaedades läbi uurimust, mille raames teeme 5-7 aastaste lastega intervjuusid, mis lindistatakse. Sooviksime intervjueerida ka Teie last. Kõik laste andmed on anonüümsed ning saadud vastuseid kasutatakse ainult uurimuslikul eesmärgil.

Kui olete nõus oma lapse osalemisega uuringus, siis palun kirjutage sellele paberile alla.

Allkiri

Staarisaate superfinalistid pole kaks kuud koolis käinud

Noored mõrvarid ja surnukeha põletajad kohtu all | Mees hukkus tules – suitsuandur oli kapis
ANDRES MAIMIK: «Filmimaailmas peab tihti tõestama, et sa pole mingi kaamel.»

Ettevõtja süüdistab tuntud maokasvatavast raamatupidajat rahavarguses

Mirjam Männik: müüa polnud mul midagi, hakkasin hoopis kirjutama

Õhtuleht

Esmaspäev, 7. jaanuar 2013 | 0,65 € (Soomes 2 €)

Tartu Ülikooli Raamatukogu

ohtuleht.ee

VALLANDATUD ÕPETAJA: olen laimu ohver. Ma ei löönud õpilasi!

PEDAGOOG NÕUAB KOHTU KAUDU TÖÖKOHTA TAGASI

TEET MÄLSROOS (FOTOMONTAŽ)

Et POLITSEI trahvi ei teeks ja kõik PEOD peetud saaks!

Soodsamalt kui kunagi varem!

Alcoscan®8000
-33%

Uusim äriklassi alkomeeter! Kiirem, sõlidne, unikaalne piirihulikuga ja vahetushuulike kasutamise võimalusega. Andur elektrooniline, nagu ka polüsiidseadmes.

Hind Rovicos ~~290€~~ **195 €**
Hind kuni 31.01.13 VAID

Alcoscan®Secret
-25%

Diskreetse väljusega oksiidpooljuht-anduriga alkomeeter. Väga töökindel!

Hind Rovicos ~~115€~~ **86 €**
Hind kuni 31.01.13 VAID

Alcoscan®2700
-20%

Populaarseim kvaliteetne taskualkomeeter, mis ei kasuta huulikeid. Toodetud Eestis!

Hind Rovicos ~~49€~~ **39 €**
Hind kuni 31.01.13 VAID

OOTAME TEID:

Tallinnas
Delta Plaza 11 korralisel
Pärnu mnt. 141 E-R 10-18

Tartus
Säpa Keskuses Turu 45-B E-R 9-17

Rakveres
Põhjakeskuse 1.korrusel T-L 10-18

Kõik pakutavad mudelid omavad EAMI-i tunnustust. Kvaliteet tagatud!

Ettevaatuseks: Alcoscani alkomeeter kannab alati sellist hoiatust. Internetis on pakutud ka praattooteid Alcoscani nime all. Kui sulle pakutakse müüa Alcoscani, millel puudub selline autentne tagav hoiatus, pöördus politseisse!

Ülertigiline INFOTELEFON 6515070 www.ALKOMEETER.com

Erihinnad kehtivad kuni 31.01.2013 või kuni laos kaup jätkub. Korraga kehtib 1 soodustus.

VÄGEV VANA: Hugh Hefner võttis 60 aastat noorema naise!

Tüdruku surnuks lohistanud hobune võis eh muda raketist

REUTERS/CANPIX

Ostes nädalavahetusel korraga kaupa vähemalt **30 euro eest**, saad kassast

 Õhtuleht TASUTA!

Reede, 4. jaanuar 2013 | 0,75 € (Soomes 2 €) | oh tuleht.ee

Tartu Ülikooli Raamatukogu

Lehe vahel **TASUTA!** **Telekava**

MILLISTE SAADIKUTE EEST EN EERGMA VABANDUST PALUS?

Riigikogu arutab SMS-laenu reklaami piiramist | Trepilt kukkunud prügilavalvur sai surma

JÄNEDA NÕID:
ROHKEM LIHTSUST,
VÄHEM UHKUST,
JA TE ELATE
KAUEM!

03.01-06.01.2013

SUPER-HINNAD

6²⁹
8⁹⁹ 30%
Maamehesink,
Nõo Lihavürst,
kg

3²⁹
4⁹⁹ 34%
Kohv Black Gold,
Luxus,
500 g, 6.58€/kg

3⁹⁹
5⁴⁹ 28%
Juust 25,2%,
Eesti Juust,
800 g, 4.99/kg

5⁶⁹
9⁴⁹ 39%
Tualettpaber Lux, 3-kihiline,
Daisy,
24 rulli/pk, 0.24/rull

Pildid on illustreeritud tootjate ja pakujate kodulehtide järgi.

Toodetud Eestis

Si ole müügil Põhikooli Koduseisv

SUPERHINNAD

SPORDIAASTA 2012: buldooser on Seli, hauakaev 5
Viru keskus möllab professionaalne kingipakkija | Juhtumeid jõuluvana töö kõõl
Eestisse koerarakendiga sõitma! | Maailmas haaravad võimu masinad ja robotid | Rists

LUULETAJA AVE ALAVAINU:
kirjutamine on lõbu, aga iga päev lõbutseda ei jaksa!

Õhtuleht

Laupäev, 22. detsember 2012 | 0,85 € (Soomes 1,80 €) ohtuleht.ee

VIGALA SASS: MAAILMALÕPP OLI LOLLIDE JAOKS!

Teadjameest hirmutavad pigem pooluste vahetumine ja suure vulkaanipurske oht

Milline kalmuküünal põleb kõige kauem

Luisa Värgi pere aastalõpu piduroad

rimi Pakkumine kehtib 19.12–25.12 või kuni kaup jätkub **KÕIK TALLEGG AHJUKANAD -25%**

Seinakella keerates selja murdnud mees jäi arstiabita
SUHETE ADVENDIKALENDER: kuidas kallimale rõõmu valmistada | Eri rahvaste pühaderoad
Laste ihaldatuimad jõulukingid | Kalev valmistab jõuludeks 40 rekkatäit kommi | Ristsõna

SILVER LAAS:
ma naudin, kui saan
vahelduseks minna
laulma täiesti
teise inimesena!

Õhtuleht

Laupäev, 15. detsember 2012 | 0,85 € (Soomes 1,80 €) ohtuleht.ee

**Kuus päeva maailmalõpuni:
KAS OLETE VALMIS?**

ÕHTULEHE SUUR MAAILMALÕPU ERI

- * Milline looduskatastroof võib Maa tegelikult hukutada?
- * Kuidas kergeusklikud valmistuvad viimsekspäevaks
- * Kas maiade kalender, millest paanika algas, saab tõesti otsa?
- * Maailmalõputeooriaid läbi aegade

Ka alkoholita glögid teevad keha soojaks

Oliver Venno jätkab karjääri Prantsusmaal

14.12 - 16.12.2012 **KÕIK MAIUSTUSED -25%** **PRISMA**
(kõmmid, kommikarbid, šokolaadid)

RÖÖPAD

HAAPSALU RAUDTEE
VAJAKS VÄHEM RAHA KUI
MÄO HIIDRISTMIK.

EESTI LK 6

ÕPETAJAID JAGUB, TÖÖKOHTI MITTE

Riigikogus tõdeti õpetaja-
hariduse seisu arutelul, et
ülikoolides lõpetab õpetaja-
koolituse märksa rohkem
noori, kui neile koolides vabu
töökohti jagub.

EESTI LK 3

PLAAN B

Majandusminister
Juhan Parts tõdes eile,
et Estonian Airile plaa-
nitud 8,3 miljonit eurot
laenuraha saab otsa
oodatust mitu nädalat
varem.

MAJANDUS LK 8

REIS

Lennumilid ja
boonuspunktid justkui
taevas vedelev raha.

LK 18-19

MIKK PAHAPILL:
Tagasilööke on ette tul-
nud, kuid viimasel ajal
pole terviseprobleemid
treeninguid seganud.

SPORT LK 17

ARVAMUS
ARVAMUS.POSTIMEES.EE

IN MEMORIAM
Metsavenna elu
8. jaanuaril suri 90-aas-
tasena viimane Eesti
metsavendade rühma-
pealik, üks julgeoleku
poolt enim peijatud
siinuma metsavenda-
de juhte Arnold Leetsar.
Kartmatu mehe elu
meenutavad julgeole-
kueksper **Eerik-Niiles
Kross** ja okupatsioonide
muuseumi teadur
Martin Andreller. LK 12

MEIE MAAILM
**Vastuoluline
Kuuba**
Vaatasime, kuidas emba-
sid teineteist kommu-
nistlik silmakirjalikkus ja
kapitalistlik saamahimu,
mis sel maal praegu
kenasti koos valitsevad,
kirjeldab **Tiit Pruuli**
oma reisi Kuubale.
Seepärast tundub koha-
tu minna puhkama
Kuuba turismitehastes-
se, mis toodavad kasu-
mit kompartei ladvikule
ja armeelujuhtidele. LK 13

Postimees

www.postimees.ee

REEDE, 18. JAANUAR 2013 • NR 15 (6702) • HIND 1 C • TIRAAŽ 53 160

ESTOLOPPET 2013
VIRU MARATON
Juba sellel
LAUPÄEVAL!
www.estoloppet.ee

Riik ei taga õigust eluasemele

- Euroopa sotsiaalharta käsitleb ini-
meste õigust eluasemele, aga Eesti ei
ole seda sätet ratifitseerinud. Harta
järgi peavad riigid muutma eluaseme
kättesaadavaks ka piisava sissetule-
kuta inimestele.
- Tallinnas, Tartus ja Pärnus aetakse
sotsiaalse elamispinna poliitikat erine-
valt. Sotsiaalpoliitika lektori **Margo
Kikase** hinnangul on Eesti riigi eluase-
mepoliitika puudulik ja killustunud, et
mitte öelda olematu.

Konflikt Aafrikas laieneb

Prantsusmaa sekkumine
Mali kinnitas, et
konflikt laieneb. Üleüld-
alanud pantvangikriis Al-
žeeria gaasimaardas on
üks islamilämmustate kõl-
ge julgemaid rünnakuid
läänemaid kodanike vas-
tu Põhja-Aafrikas. Kui pal-
ju pantvange on ja mis riik-
kidest nad pärin on, ei ol-
nud täpselt teada. Alžee-
ria võimude teatel võeti
pantvangi 20 välismaa-
last. Pantvangikriis näib
olevat esimene kättemak-
suakt, millega Põhja-Mali
mullu vallutanud islami-
äärmuslased (pildil) Prant-
susmaad ähvardasid.

FOTO: AFP/SCANPIX

VÄLISMAA LK 11
ARVAMUS LK 13

Timberland kauplused Tallinnas Kristine keskuses, Ülemiste keskuses, Rocca al Mare keskuses; Tartus Lõunakeskuses.

**LIISI KOIKSONI
KIIRE ELU:**
õppetöö
toimub
peamiselt
lennukites

Tartu Ülikooli Raamatukogu

**Margus Hunt elab
ja treenib juba
nagu miljonär**

rimi

**MAMMUTI
PÄEVAD!**
30.01 - 12.02

Õhtuleht

Kolmapäev, 30. jaanuar 2013 | 0,65 € (Soomes 2 €)

ohtuleht.ee

KRISTA LENSIN TEGI TÜTRELE SUPER ÜLLATUSE!
Baari-Madisel uus tätoveering | Von Krahlis kummitab raske mees! | Facebook aitab arsti juurde

**USKUMATU,
MIS KLASSIS
TOIMUB!**
Õpetaja jäi
hätta teda
mõnitanud
poistega

**KES KAITSEB ÕPETAJAT
KOOLIVÄGIVALLA EEST?**

VIKING LOTTO

ENNUSTATAV JACKPOT KOOS ÖNNENUMBRIGA

€ **6 400 000**

Viking Lotto
ennustatav jackpot € 1 400 000

BINGO LOTO

ENNUSTATAV JACKPOT

€ **2 100 000**

Telesaade "Suur Lotokolmapäev"
kolmapäeviti 20:00 Kanal 2-s

EURO JACKPOT

ENNUSTATAV JACKPOT

€ **10 000 000**

Eurojackpotti loosimine reedeti kell 22.00
Tulemused Eesti Loto kodulehel alates 00.15

Eesti suurim meelelahutusajakiri!
3. detsember 2012 (49/876)

Kroonika

3.-9.12.2012

PREMIUM SKANDAALID SELTSKOND SUURE TELEKAVA
1 SUPERHIND EURO

Elupõletaja!
«Õnne 13» stsenaarist
TEET KALLAS
meenutab oma
napsu- ja naisterohket
boheemlasepõlve

Alatu rünnak!
Ärinaire **MARGE RAHU**
autosalong lasti
ehitusvahtu täis

Õnneseen!

Siim Kallase silmatera!
KAJA KALLASE
kirev elu:

- tantsis Mihhail Gorbatsšovile
- elas Meie Mehe Piiluga
- sai eksministriga lapse
- Eesti esimene naispeaminister?

Muusik **KRISTJAN KASEARUL** on roppu
moodi vedanud

KROONIKA 1 €
9 771406 058001

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Kairika Kullasaar (sünnikuupäev: 28.01.1991)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „ 5-7AASTASTE LASTE TÕLGENDUS AJALEHTEDE JA AJAKIRJADE ESIKAANTEL KUJUTATUST,“ mille juhendaja on Inger Kraav.

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 10.01.14